

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

На правах рукопису

ЧИКУН ІВАН МИКОЛАЙОВИЧ

**СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Спеціальність: 231 «Соціальна робота»

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

СТЕПАНЕНКО ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

доктор педагогічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6

засідання кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи від 12 листопада 2025 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Чернета С. Ю.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Чикун І. М. Соціальні послуги особам з інвалідністю в умовах воєнного стану: робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»: 231 / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 67 с.

Мета дослідження: визначити особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану та сформулювати пропозиції щодо їх вдосконалення і розвитку. Об'єкт дослідження: соціальні послуги особам з інвалідністю. Предмет дослідження: особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.

У роботі визначено особливості вразливості осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану. Зазначено, що особи з інвалідністю відносяться до вразливих груп населення, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини. Окреслено чинники, які підсилюють їх вразливість. Звернено увагу на багатофакторність соціальних характеристик та можливість поєднання декількох вразливостей, що посилює потребу надання соціальних послуг, ураховуючи потреби та чинники вразливості зазначеної соціально незахищеної групи населення. Окреслено основні види, принципи та особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану. Здійснено аналіз функціонування системи соціальних послуг особам з інвалідністю в Україні. Визначено цифрові можливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану на державному, регіональному і локальному рівнях. Проаналізовано досвід Департаменту соціальної політики Луцької міської ради щодо забезпечення соціальної підтримки і надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану. Розроблено рекомендації як пропозиції щодо вдосконалення і розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан, вразливі групи населення, надавач соціальної послуги, особа з інвалідністю, отримувач соціальної послуги, соціальні послуги.

SUMMARY

Chykun I. M. Social services for persons with disabilities in martial law: Master's thesis: 231 / Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2025. 67 p.

The purpose of the study: to determine the features of the provision of social services to persons with disabilities in martial law and to formulate proposals for their improvement and development. Object of the study: social services to persons with disabilities. Subject of the study: features of the provision of social services to persons with disabilities in martial law.

The thesis identifies the features of the vulnerability of persons with disabilities in martial law. It is noted that persons with disabilities are among the vulnerable groups of the population who have the highest risk of falling into difficult life circumstances. The factors that increase their vulnerability are outlined. Attention is drawn to the multifactorial nature of social characteristics and the possibility of combining several vulnerabilities, which increases the need for the provision of social services, taking into account the needs and factors of vulnerability of the specified socially unprotected population group. The main types, principles and features of the provision of social services to persons with disabilities in martial law are outlined. An analysis of the functioning of the social services system for persons with disabilities in Ukraine is carried out. Digital opportunities for providing social services to persons with disabilities during martial law at the state, regional and local levels have been identified. The experience of the Department of Social Policy of the Lutsk City Council in providing social support and providing social services to persons with disabilities during martial law has been analysed. Recommendations have been developed as proposals for improving and developing social services for persons with disabilities during martial law.

Key words: martial law, vulnerable population groups, social service provider, person with disability, social service recipient, social services.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	7
1.1. Особливості вразливості осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану.....	7
1.2. Основні види, принципи та особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану	15
1.3. Функціонування системи соціальних послуг особам з інвалідністю в Україні.....	25
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	31
2.1. Цифрові можливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану	31
2.2. Досвід Департаменту соціальної політики Луцької міської ради щодо забезпечення соціальної підтримки і надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.....	42
2.3. Рекомендації щодо вдосконалення і розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.....	51
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВСТУП

Російська агресія проти України докорінно змінила соціально-економічні реалії, створила нові виклики для осіб з інвалідністю як однієї з найбільш вразливих груп населення. В умовах війни їх кількість постійно зростає, що зумовлено низкою причин: отримані поранення, травми, обмежений доступ до медичної допомоги, реабілітації, соціальних й освітніх послуг. Загострення ситуації також пов'язане з руйнуванням критичної інфраструктури, економічною нестабільністю, проблемною доступу до базових засобів існування тощо [13].

У джерелах наукової літератури зарубіжних науковців спостерігаємо дослідження, які стосуються вивчення досвідів осіб з інвалідністю в умовах війни або осіб, які стали жертвами й отримали інвалідність внаслідок війни (L. Jones, A. Rrustemi, M. Shadini, A. Uka [67], M. Miles [68], G. Popal [70], M. Thomson [71] та ін.).

Серед досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених виокремимо роботи Г. Заремби-Косович [11], С. Лавренюк, В. Одусанво [12], Н. Лутчина [14], Т. Тюльпи, Н. Лісафіної [61], M. Palmer, C. Nguyen, S. Mitra, D. Mont, N. Grose [69] та ін.), присвячені аналізу наслідків воєнних дій для осіб з інвалідністю, які стосуються медичної сфери (доступ до медикаментів, можливість отримання якісної медичної допомоги; реабілітація), ментального здоров'я, доступу до освіти, продовольчої безпеки, економічної, соціальної складової

У роботах Г. Гриценко [3], М. Данилюк, М. Дмитришин, Т. Горан [4], О. Нечосіної [20], І. Панова [23], О. Чеберяко, І. Лещенко [62], Н. Черненко, О. Корогодової, С. Підлісного, Я. Глущенко [63], М. Чічкань, М. Баштової [64] та ін. представлено функціонування системи соціального захисту і соціальних послуг в Україні в умовах воєнного стану, основні аспекти їх цифровізації і фінансування, проблеми та можливості.

Незважаючи на наявність наукових праць, присвячених проблемі соціального захисту та надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану, реформування системи надання соціальних послуг в Україні в таких умовах, прийняття та вдосконалення нормативно-правових актів у відповідній сфері, актуалізують обрану нами тему та потребу подальших наукових досліджень за цим напрямом для подальшого вдосконалення та розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано у межах комплексної науково-дослідної теми кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки «Сучасні моделі і практики соціальної роботи та соціального забезпечення» (державний реєстраційний номер 0124U003595).

Мета дослідження: визначити особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану та сформулювати пропозиції щодо їх вдосконалення і розвитку.

Об'єкт дослідження: соціальні послуги особам з інвалідністю.

Предмет дослідження: особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.

Завдання дослідження:

1. Визначити особливості вразливості осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану.
2. Окреслити основні види, принципи та особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.
3. Здійснити аналіз функціонування системи соціальних послуг особам з інвалідністю в Україні.
4. Визначити цифрові можливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.
5. Вивчити досвід Департаменту соціальної політики Луцької міської ради щодо забезпечення соціальної підтримки і надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.

6. Розробити рекомендації як пропозиції щодо вдосконалення і розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація теоретичних підходів і положень щодо особливостей вразливості осіб з інвалідністю, функціонування системи надання соціальних послуг відповідній категорії громадян в умовах воєнного стану; емпіричні – спостереження, контент-аналіз для вивчення історії створення і модернізації системи соціальних послуг в Україні, окреслення основних видів, принципів та особливостей надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану, визначення цифрових можливостей відповідної системи; математичної статистики – математичний аналіз даних для обробки результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні та розширенні теоретичних положень про проблему надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану. Робота сприяє формуванню теоретичної бази для подальших досліджень у цій сфері, а також для розробки практичних заходів щодо удосконалення і розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані установами і закладами, які здійснюють соціальний захист осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану, надавачами та отримувачами соціальних послуг. Розроблені рекомендації можуть бути впроваджені в практичній діяльності зазначених установ і закладів, надавачів соціальних послуг.

Експериментальна база дослідження: Департамент соціальної політики Луцької міської ради.

Апробація результатів та публікації. Результати дослідження розглядалися на засіданнях кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі України, представлені у формі доповіді [65] та публікації тез [66] за результатами участі

у XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (Луцьк, 14 травня 2025 р.).

Кваліфікаційна робота складається зі Вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел – 71. Обсяг основного тексту роботи складає 57 сторінок. Загальний обсяг – 67 сторінок. Робота містить 5 таблиць, 12 рисунків.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Особливості вразливості осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану

Російська агресія вплинула на українське населення в цілому. З її початком у 2014 році в східних областях України спостерігалось погіршення рівня життя багатьох домогосподарств. Так, у районах активного конфлікту Донецької та Луганської областей було зруйновано 55 000 будинків; 1,7 млн людей змушені були покинути свої домівки. Станом на 2021 рік з 2,9 млн людей, які потребували допомоги, 1,1 млн перебували на підконтрольних українському уряду територіях Донецької та Луганської областей; 1,6 млн – на непідконтрольних територіях, 0,2 млн – ВПО. Серед постраждалого від конфлікту населення було визначено як особливо вразливих 13% осіб з інвалідністю [21]. Відчувається брак інструментарію щодо реалізації політики суспільної і громадянської безбар'єрності, [11], недостатнє розуміння специфіки повсякденного життя осіб з інвалідністю, недостатній рівень підтримки для ефективної соціальної інтеграції цієї соціально незахищеної групи [12], поява нових викликів у таких умовах.

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (Розділ I, ст. 2) надає визначення поняттю «особа з інвалідністю»: «особою з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист» [49].

До повномасштабного російського вторгнення у 2021 р. в Україні налічувалося 2 724,1 тис. осіб з інвалідністю. За роки повномасштабної війни їх чисельність постійно зростає. Так, наприклад, у 2022 р. їх кількість склала 2 725,8 тис. осіб, що на 0,06 % більше, ніж у 2021 р. Слід також зазначити, що статистичні дані зазначених років не ураховують дані тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях (з 2014 р.). Якщо порівняти дані 2022 і 2015 років, то за даними 2015 р. кількість осіб з інвалідністю складала 2 568,5 тис. осіб, а в 2022 р. цей показник зріс на 6,12% [57].

На рис. 1.1 представлено динаміку кількості осіб з інвалідністю за період з 2002 по 2022 рр.

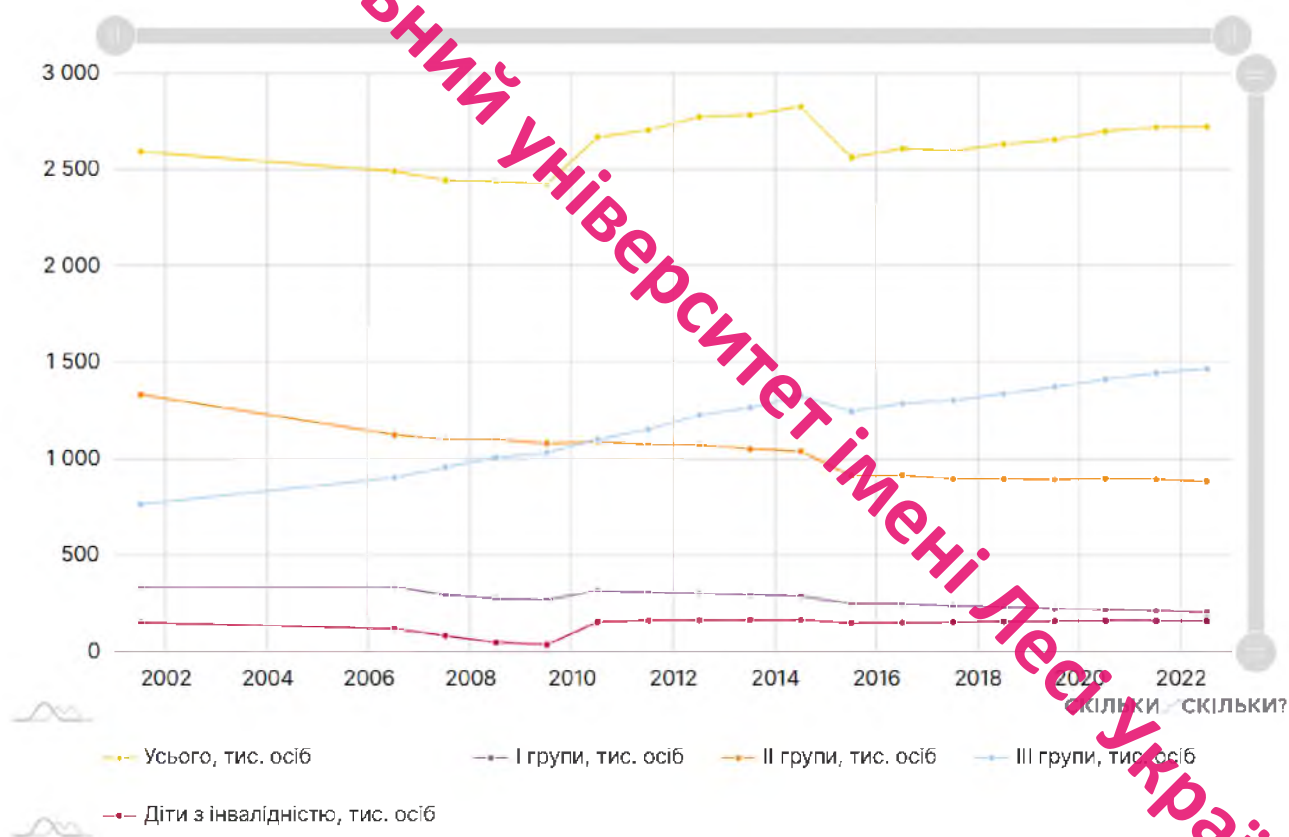

Рис. 1.1. Динаміка кількості осіб з інвалідністю (2002–2022 рр.) [57]

Станом на 01.01.2024 р. загальна кількість осіб з інвалідністю за віком та групами інвалідності склала 2 839,2 тис. осіб. Однак між даними офіційної статистики і реальною ситуацією щодо кількості осіб з інвалідністю в Україні

існує суттєва різниця [13]. Наразі ведення статистики значно ускладнилося у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням, веденням активних бойових дій, тимчасовою окупацією та незаконними спробами анексії державою-агресором частини українських територій [46].

Таким чином, на сьогоднішній день спостерігається проблема, пов'язана з обміном статистичними даними щодо осіб з інвалідністю, що значно ускладнює процес аналізу інформації для подальшого ухвалення управлінських рішень, зокрема у сфері організації та надання соціальних послуг відповідній категорії населення в умовах воєнного стану [6]. На тлі цих подій існує комплекс чинників, які зумовлені бюрократичними обмеженнями, організаційними бар'єрами, інфраструктурними викликами тощо [13].

У Законі України «Про соціальні послуги» (2019) вразливі групи населення визначаються як особи / сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини (СЖО) через вплив несприятливих зовнішніх та / або внутрішніх чинників. Інвалідність, воєнні (бойові) дії, терористичний акт, збройний конфлікт, у т. ч. тимчасова окупація виокремлені як чинники, які можуть зумовити СЖО [53].

Вразливість осіб з інвалідністю під час війни підсилюють такі чинники:

- специфіка інвалідності;
- (не)доступність інформації;
- архітектурні бар'єри;
- гендер;
- вік;
- соціальний статус;
- місце проживання;
- (не)включеність у соціальні та інші мережі;
- необхідність сторонньої допомоги та ін. [11].

Вразливість осіб з інвалідністю під час війни також може посилюватися у разі наявності декількох ознак, що збільшує ризики їх потрапляння в складні життєві обставини, ситуації загрози життю та здоров'ю. Уразливість

відповідної категорії громадян збільшується у випадках, коли вони одночасно можуть мати: статус внутрішньо переміщеної особи (ВПО), належати до категорії осіб похилого віку, дітей, малозабезпечених осіб, мати додаткові ризики для життя і здоров'я, пов'язані з евакуацією з небезпечних районів, проживанням на новому місці, що призводить не тільки до ускладнення доступу до отримання ними медичних, соціальних, адміністративних послуг, а й втрати звичного соціального середовища, значно зменшує можливості їх соціальної самореалізації та включення у соціальну взаємодію [24].

Щодо причин, які зумовлюють інвалідність, проаналізуємо статистичні дані, зазначені в дослідженні Н. Лутчина [14]. Використовуючи дані Державної служби статистики України [58], ученим побудовано діаграми, які відображають показники питомої ваги причин інвалідності дітей до 18 років (рис. 1.2) та осіб 18 років і старше (рис. 1.3) станом на 2019 рік. Ним зазначено, що серед дітей до 18 років найбільшу частку становлять причини, пов'язані з хворобами центральної нервової системи і розладами психіки та поведінки; серед осіб 18 років і старше – хвороби системи кровообігу. Також Н. Лутчин звертає увагу на досить велику частку осіб, інвалідність яких пов'язана з причиною травм. Цей показник порівняно з 2015 р. зріс на 1,2 %. Ним робиться припущення, що частково це може бути пов'язано зі зростанням інвалідності внаслідок військових дій [14].

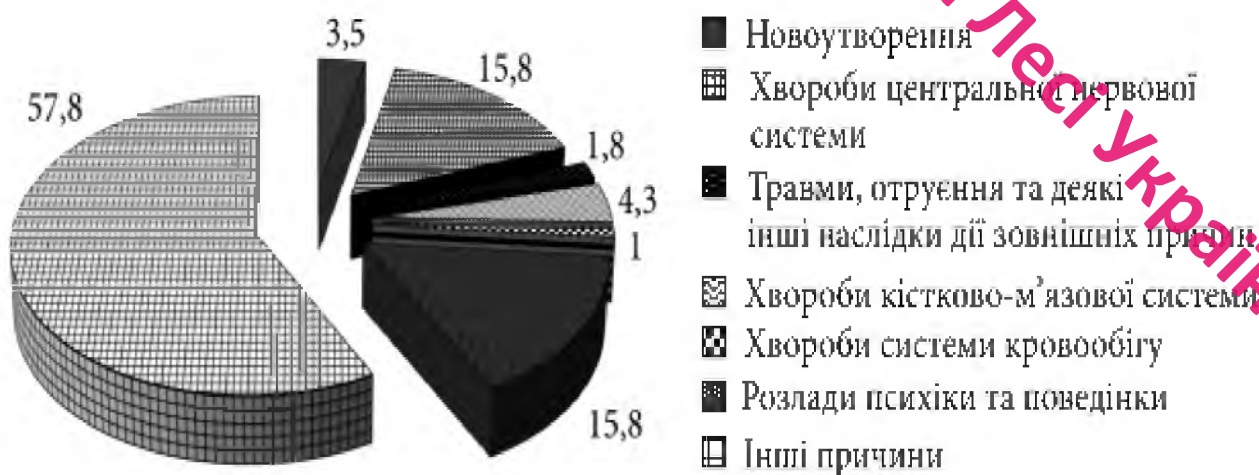

Рис. 1.2. Питома вага причин інвалідності дітей до 18 років у % [14, с. 88]

Рис. 1.3. Питома вага причин інвалідності осіб від 18 років і старше у % [14, с. 89]

Розкриваючи особливості вразливості осіб з інвалідністю в умовах війни, слід навести деякі статистичні дані щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Станом на лютий 2025 р. прибілизно 77 447 ВПО проживають у близько 1 600 місцях тимчасового проживання (МТП) по всій території України. Значна частина з них перебуває в МТП понад 2 роки і вважає їх єдиним варіантом житла у середньостроковій перспективі. Серед них непропорційно велика кількість осіб, які мають інвалідність та хронічні захворювання. Також поширеними є проблеми, пов'язані з психічним здоров'ям, відчуттям тривоги або депресії. 33% ВПО повідомили, що саме їх інвалідність є основною перешкодою для пошуку роботи, 5% – проблеми, пов'язані з психічним здоров'ям. За даними Моніторингу МТП особи з інвалідністю перебувають у 70% місць тимчасового проживання; особи з хронічними захворюваннями, в т. ч. з психічними розладами – у 32%. Неможливість повернутися додому, тривале перебування в МТП, які часто не є непридатними саме для довготривалого проживання, не пристосовані до потреб осіб з інвалідністю, збільшує масштаби та рівень їх вразливості, соціально-економічну маргіналізацію [21].

На рис. 1.4 відображено показники пристосованості домогосподарств в МТП для проживання осіб з інвалідністю.

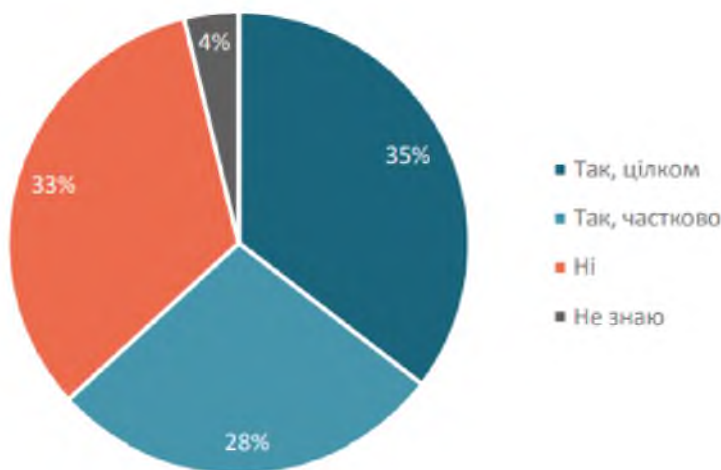

Рис. 1.4. Показники пристосованості домогосподарств в МТП для проживання осіб з інвалідністю [22, с. 40]

Особи з інвалідністю щоденно стикаються з низкою бар'єрів у повсякденному житті, які в умовах війни посилюються:

- відсутність міської доступності;
- обмеженість доступу до освіти і ринку праці;
- соціальні стереотипи та ейблізм (стереотипізація, упереджене ставлення та/або дискримінація осіб з інвалідністю, ігнорування їхніх проблем, висвітлення їх як таких, що не можуть самостійно піклуватися про себе);
- недосконалість нормативно-правової бази щодо регулювання питань, які стосуються політики їх інтеграції та соціального забезпечення;
- фінансові труднощі.

В осіб з інвалідністю часто відсутня можливість самостійної евакуації, виникають труднощі через вимушений переїзд, перевлаштування побуту для адаптації до нового середовища або ж посилюються проблеми на постійному місці проживання. Посилюються також психологічні, економічні, просторові бар'єри, що ускладнюють їх повсякденне життя у воєнний час. Під час війни особи з інвалідністю стикаються з проблемами, які пов'язані з недостатньою

комунікацією, невідповідністю облаштування укриттів до їх потреб, потребою в екстреній медичній допомозі, безперервному постачанні ліків і гуманітарної допомоги [12].

Фізична безпека та евакуація є одними з найсерйозніших проблем для цієї категорії громадян. Евакуація із зон бойових дій значно складніша для них, що зумовлено відсутністю доступного транспорту, спеціального обладнання, спеціально навченого персоналу. Бомбосховища й укриття часто не обладнані пандусами, ліфтами, іншими необхідними пристосуваннями, ставить несе небезпеку їхньому життю і здоров'ю під час обстрілів і повітряних тривог. Особливо гостро відповідна проблема постає в прикордонних територіях, де спостерігається висока інтенсивність обстрілів [61].

Під час евакуації з небезпечних районів багато осіб з інвалідністю потрапляють в соціальні інституції, що потребує розвитку альтернативних форм їх соціальної підтримки і догляду. Також особливого значення набуває підтримка ветеранів війни з інвалідністю та стійкими порушеннями функціонування і життєдіяльності. У таких умовах важливим є забезпечення доступу до якісних соціальних послуг, соціальна і професійна адаптація, протезування, забезпечення допоміжними засобами реабілітації, працевлаштування з адаптацією робочого місця, підтримка підприємницьких ініціатив, навчання керування автомобілем та ін. [24].

Серед інших проблем виокремлюють:

- відсутність доступу до життєво необхідних ресурсів (електроенергії, водопостачання, газопостачання, життєво важливого обладнання – кисневих концентраторів, крісел колісних з електроприводом, приготування їжі та ін.), що пов'язано з порушенням логістики, руйнуваннями медичної інфраструктури та аптек, нестачею кваліфікованого медичного персоналу;

- проблема забезпечення засобами особистої гігієни (одноразові пелюшки, підгузки, вологі серветки, гумові рукавички, урологічні прокладки, миючі засоби та ін.). У цьому питанні важливо враховувати гендерний аспект,

оскільки потреби у певних видах гігієнічних засобів у чоловіків і жінок можуть відрізняються;

– порушення комунікації і недоступність інформації – недоступність форматів подання інформації про евакуацію, отримання гуманітарної допомоги, доступу до медичних послуг для осіб з порушеннями зору (шрифт Брайля), слуху (жестова мова) або когнітивними порушеннями (проста та зрозуміла мова), що унеможлиблює своєчасність їхнього інформування та отримання необхідної допомоги;

– втрата засобів до існування та економічна незахищеність (втрата роботи, житла, обмеженість можливостей для пересування ускладнюють пошук нових джерел доходу, отримання соціальних виплат, створюють додаткові бар'єри, пов'язані з перетином кордону, отриманням допомоги, нового спеціально обладнаного житла.

– перебої у роботі державних служб, недостатня координація між різними відомствами та організаціями або повна відсутність доступу до отримання медичної, соціальної допомоги, блокування відповідних установ, відсутність необхідних медичних препаратів, неможливість отримати планову та екстрену допомогу, психологічний терор, загальний психологічний стан населення, перебування в умовах окупації, постійний страх, невизначеність, поглиблення травми, що має критичні наслідки для осіб з інвалідністю [61].

Отже, в умовах війни проблеми і бар'єри осіб з інвалідністю суттєво загострилися, спостерігаються ускладнення їхнього повсякденного життя, обмеження доступу до основних ресурсів і послуг, загрози фізичній безпеці (недоступність укриттів, пунктів незламності, відсутність адаптованих до потреб відповідної категорії населення процедур евакуації тощо). Багатофакторність соціальних характеристик, коли особи з інвалідністю поєднують декілька вразливостей (статус внутрішньо переміщеної особи; особа похилого віку; малозабезпеченість; відсутність чи недостатність фінансових, організаційних ресурсів для облаштування в місцях евакуації; втрата майна, соціальних зв'язків; маломобільність унаслідок російських обстрілів

української цивільної інфраструктури та ін.) [24] посилює потребу надання соціальних послуг, ураховуючи їхні потреби та зазначені чинники вразливості.

1.2. Основні види, принципи та особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану

Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (1991) соціальні послуги є складовою частиною соціального захисту осіб з інвалідністю [49]. Вони спрямовані на допомогу особливо вразливим категоріям населення у СЖО, які додатково ускладнені умовами війни. Серед соціальних послуг, які надаються вразливим групам населення, понад 50% – для осіб з інвалідністю.

До основних видів соціальних послуг, якими можуть скористатися люди з інвалідністю, належать: інформування, консультування, підтримане проживання, догляд (вдома, стаціонарний, денний, денний за дітьми з інвалідністю, паліативний), послуга «Персональний асистент», соціальна реабілітація, соціальна адаптація, натуральна допомога, фізичний супровід осіб з інвалідністю, зокрема з інтелектуальними, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями, транспортні послуги, послуга «Муніципальна няня», супровід під час інклюзивного навчання, переклад жестовою мовою, представництво інтересів, соціальний супровід у СЖО, тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю [18].

Інформування – передбачає надання інформації особам з інвалідністю з питань соціального захисту (перелік та адреси надавачів соціальних послуг, умови їх отримання, тарифи на платні соціальні послуги, надання інформації щодо отримання медичної, правової допомоги, адміністративних послуг та інших видів допомоги, робіт і послуг) [53].

Консультування – базова соціальна послуга [53], яка включає в себе здійснення комплексу заходів протягом строку, необхідного для виходу зі СЖО та адаптації особи з інвалідністю до нових умов соціального середовища, спрямованих на усунення / пристосування обмежень життєдіяльності, підтримку соціальної незалежності, збереження та продовження її соціальної активності. Основними принципами надання цієї соціальної послуги є: доступність (спеціально обладнані і пристосовані приміщення); незалежність отримувача соціальної послуги (індивідуальний підхід, повага до клієнта, поінформованість про права та обов'язки); захист і безпека (недопущення негуманних і дискримінаційних дій, заборона використовувати речі отримувачів соціальної послуги, отримувати від них гроші, подарунки тощо); конфіденційність інформації (захист персональних даних, нерозголошення отриманої ними конфіденційної інформації) [29].

Підтримане проживання – базова соціальна послуга [53], яка містить «комплекс заходів з надання місця для проживання, навчання, розвитку та підтримки навичок самостійного проживання, допомоги в організації розпорядку дня, організації медичного патронажу, допомоги у веденні домашнього господарства (закупівля і доставка продуктів харчування, ліків та інших товарів, приготування їжі, косметичне прибирання), з представництва інтересів, надання допомоги в організації взаємодії з іншими фахівцями та службами, інформації з питань соціального захисту населення, допомоги в отриманні безоплатної правової допомоги, спрямований на створення для отримувачів соціальної послуги соціально-побутових умов для самостійного проживання, захист їхніх прав та інтересів і залучення їх до життєдіяльності територіальної громади» [37]. Основні принципи надання відповідної послуги: доступність, адресність та індивідуальний підхід, законність, конфіденційність інформації та інші принципи, визначені законодавством.

Догляд (денний, денний за дітьми з інвалідністю, вдома, стаціонарний, паліативний)

Денний догляд є базовою соціальною послугою [53], яка передбачає здійснення протягом робочого дня комплексу заходів, спрямованих на створення умов забезпечення життєдіяльності осіб з інвалідністю, які частково або повністю втратили здатність чи не набули здатності до самообслуговування, без надання їм місця постійного проживання. Основні принципи надання послуги: доступність, незалежність отримувача соціальної послуги, захист і безпека, конфіденційність інформації та інші інші принципи, визначені законодавством [25].

Соціальна послуга денного догляду дітей з інвалідністю передбачає проведення протягом робочого дня, але не менше ніж протягом 4 годин на день, комплексу заходів без надання місця проживання, спрямованих на створення умов для забезпечення життєдіяльності дітей з інвалідністю: соціальна реабілітація; соціально-трудова адаптація; організація дозвілля; участь дітей з інвалідністю та членів їхніх сімей, родичів у вирішенні конкретних соціальних проблем; догляд; навчання законних представників дітей з інвалідністю. Принципи: доступність та відкритість; визнання гідності, повага та недискримінація; індивідуальний підхід; законність та безпека; право на приватність та конфіденційність інформації, інші принципи, передбачені законодавством [28].

Догляд вдома – базова соціальна послуга [54], яка надається особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю віком від трьох до 18 років. Вона вміщує в собі заходи з надання допомоги в самообслуговуванні особам, які частково або повністю втратили чи не набули такої здатності. Проведення таких заходів відбувається протягом робочого дня за місцем проживання (вдома). Принципи надання послуги: доступність, адресність та індивідуальний підхід, законність, конфіденційність інформації [26].

Соціальна послуга стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності надається особам з інвалідністю, які мають потребу в стороннього догляді, побутовому обслуговуванні, медичній допомозі та яким не протипоказане надання цієї

послуги. Нею передбачено надання протягом робочого дня комплексу соціальних і реабілітаційних заходів з наданням місця проживання, які здійснюється згідно з індивідуальним планом і спрямовані на створення умов забезпечення життєдіяльності осіб з інвалідністю, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності. Принципи надання: доступність, незалежність отримувача соціальної послуги, захист та безпека, конфіденційність інформації [41].

Паліативний догляд – соціальна послуга, яка передбачає здійснення комплексу заходів протягом робочого дня, спрямованих на підвищення якості життя особи з інвалідністю, яка частково або повністю втратила здатність до самообслуговування і потребує догляду, психологічної, духовної підтримки, та членів її сім'ї, створення умов для забезпечення її життєдіяльності. Основними принципами надання послуги є: доступність; визнання гідності, повага та запобігання дискримінації; індивідуальний підхід; законність та безпека; право на приватність та конфіденційність інформації [35].

– «Гроші ходять за людиною» – експериментальний проєкт з надання ВПО похилого віку, особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного догляду, підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною». Проєкт має на меті реагування на проблеми зазначених категорій осіб, забезпечення їх проживання, інтеграції і ресоціалізації в громаді. Такий підхід передбачає отримання послуги вчасно, в повному обсязі, самостійне прийняття людиною рішення щодо свого життя [9; 18].

Соціальна послуга «Персональний асистент» передбачає: надання допомоги за місцем проживання дітям та особам з інвалідністю, які мають виражений та значний ступінь обмеження життєдіяльності, та включає в себе заходи з догляду, фізичного супроводу для забезпечення самостійності та інтеграції у суспільство, сприяння реалізації прав у сферах соціального захисту, зайнятості, охорони здоров'я, освіти і науки, доступність інфраструктури та ін. [34]. Основні принципи: доступність; автономність, незалежність, дотримання кращих інтересів отримувача послуги; надання послуги з

урахуванням статі; повага до гідності, захист та безпека; конфіденційність інформації [42; 38] та інші принципи відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [53].

Соціальна послуга соціальної реабілітації надається особам з інтелектуальними та психічними розладами, передбачає: навчання, формування, розвиток та підтримку у них соціально-побутових навичок (самообслуговування, комунікація, позитивна поведінка, приготування їжі, користування грошима тощо), допомогу в забезпеченні технічними засобами реабілітації, навчання навичкам користування ними; психологічну підтримку; організації дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності, працетерапії, арт-терапії; надання інформації з питань соціального захисту тощо. Принципи надання: доступність, адресність та індивідуальний підхід, законність, конфіденційність інформації та інші принципи, визначені законодавством [40].

Соціальна адаптація належить до базових соціальних послуг [53] та включає в себе комплекс заходів, що здійснюються протягом строку, необхідного для процесу активного та гармонійного пристосування осіб з інвалідністю, які перебувають у СЖО, до змінених умов соціального середовища, спрямованих на усунення / пристосування обмежень життєдіяльності для підтримки соціальної незалежності, збереження та продовження їхньої соціальної активності. Її основними принципами надання є: доступність, незалежність отримувача послуги, захист та безпека, конфіденційність інформації [27].

У свою чергу, соціальна послуга соціальної адаптації ветеранів війни (у т.ч., які отримали інвалідність внаслідок війни) та членів їхніх сімей містить комплекс заходів, які здійснюються впродовж визначеного строку та спрямовані на забезпечення соціальної профілактики і соціальної підтримки, збереження та відновлення соціальних і сімейних зв'язків ветеранів війни та членів їхніх сімей, запобігання потраплянню в СЖО сімей ветеранів війни, пристосування до змінених умов соціального середовища, спрямованих для

усунення / пристосування обмежень життєдіяльності для підтримки соціальної незалежності, збереження та продовження їхньої соціальної активності, забезпечення можливостей для подальшого планування особистого життя та професійного розвитку, що складається із двох етапів: 1 – надання допомоги в рекреаційному закладі; 2 – індивідуальна соціальна адаптація за місцем проживання. Принципи її надання: доступність та відкритість; визнання гідності, повага, партнерство та недискримінація; комплексність та індивідуальний підхід; сімейно-орієнтований підхід; законність та безпека; право на приватність та конфіденційність [34].

– Натуральна допомога – базова соціальна послуга [53], яка передбачає проведення заходів протягом робочого дня, які полягають у наданні допомоги в самообслуговуванні особам з інвалідністю, що належать до вразливої групи населення та/або перебувають у СЖО. Її надання потребує дотримання принципів доступності, адресності та індивідуального підходу, законності, конфіденційності інформації [34].

– Фізичний супровід осіб з інвалідністю, зокрема з інтелектуальними, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями – базова соціальна послуга [53], яка передбачає надання допомоги при переміщенні у громадських місцях і транспорті для відвідування органів державної влади та місцевого самоврядування, установ, організацій та закладів освіти, надавачів медичних, соціальних та реабілітаційних послуг тощо, купівлі товарів, робіт і послуг, у т. ч. заповнення бланків, написання заяв, читання інформації під час такого відвідування, та ін. Послуга може надаватися за місцем перебування отримувача, поза межами місця проживання чи у приміщенні надавача соціальних послуг [34].

З 2020 р. в Україні затверджено професійний стандарт «Супроводжувач осіб з інвалідністю», професійна діяльність якого передбачає надання відповідної послуги [48]. Для осіб з інвалідністю з порушенням зору затверджено державний стандарт відповідної соціальної послуги, який урахує специфічні особливості їх супроводження. Принципи надання послуги:

доступність, адресність та індивідуальний підхід, законність, конфіденційність інформації [43].

– Транспортні послуги є соціальними послугами, які включають перевезення осіб з числа маломобільних груп населення з використанням спеціального транспортного засобу (мікроавтобуса), соціального таксі, з супроводжуючим або придбання (компенсацію) вартості палива, одноразову транспортну послугу для осіб, які з об'єктивних причин не можуть користуватися громадським транспортом та дістатися до закладу, який надає соціальні, адміністративні послуги, медичну допомогу, здійснює реабілітацію [34]. Транспортні послуги передбачені в стандартах надання різних видів соціальних послуг, які можуть включати транспортну доступність для людей з інвалідністю, соціальний супровід, що передбачає перевезення тощо (наприклад, в межах надання соціальних послуг денного догляду, стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності, догляду вдома та ін.). [9; 25; 26].

Послуга «Муніципальна няня» може надаватися особам з інвалідністю або особам, які виховують дитину з інвалідністю. Батьки (офіційні опікуни) знаходять муніципальну няню, якій держава компенсує послуги, оформляють із нею договір та оформляють документи в органі соціального захисту населення. Послуга забезпечує батькам: можливість пошуку роботи, проходження перенавчання, отримання часу для задоволення своїх потреб, догляд професійної няні за дитиною [8; 18].

Супровід під час інклюзивного навчання – базова соціальна послуга [53], зміст якої включає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення повної та ефективної участі отримувача соціальної послуги в освітньому процесі шляхом надання підтримки та допомоги в пересуванні, самообслуговуванні, комунікації, харчуванні, орієнтації у просторі, а також на забезпечення безпеки в приміщенні, на території закладу дошкільної, повної загальної середньої освіти, на іншій території під час екскурсій, навчальних поїздок, інших заходів,

передбачених освітнім процесом [42]. При наданні послуги дотримуються наступних принципів: доступність; автономність, незалежність, дотримання кращих інтересів; надання послуги з урахуванням статі; повага до гідності, захист та безпека; конфіденційність інформації та інші принципи, відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [53].

Переклад жестовою мовою – базова соціальна послуга, яка містить «комплекс заходів, який забезпечує взаємодію отримувача соціальної послуги перекладу жестовою мовою (особисто або дистанційно) з чуючими особами під час відвідування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, установ, організацій і закладів а також при купівлі товарів, робіт і послуг» [36; 53]. Принципи надання: доступність, адресність та індивідуальний підхід, законність, конфіденційність інформації.

Представництво інтересів передбачає надання допомоги особам з інвалідністю, які перебувають у СЖО, шляхом здійснення заходів, спрямованих на подолання / пом'якшення СЖО [32].

Соціальний супровід осіб з інвалідністю, які перебувають у СЖО, включає комплекс заходів, що оцінки потреб, визначення шляхів вирішення основних проблем, регулярні зустрічі чи відвідування особи з інвалідністю з метою моніторингу виконання поставлених завдань, сприяння у отриманні інших послуг, допомоги в усвідомленні значення дій та/або розвитку вміння керувати ними, навчання та розвиток навичок, спрямованих на подолання чи мінімізацію СЖО [33].

Принципи надання послуг представництва інтересів і соціального супроводу у СЖО: доступність, незалежність клієнта, захист та безпека, конфіденційність інформації [30; 32].

Тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю – соціальна послуга, яка передбачає комплекс заходів із забезпечення тимчасового догляду та виховання дитини з інвалідністю за місцем її проживання, яка потребує постійного стороннього догляду (не більше ніж 30 календарних днів на рік) на період відсутності осіб, які здійснюють

догляд за нею, з метою полегшення їх фізичного, психологічного та емоційного навантаження, пов'язаного зі здійсненням довготривалого догляду за дитиною [39]. Принципи надання відповідної послуги: доступність та відкритість, адресність та індивідуальний підхід, законність, конфіденційність інформації, інші принципи відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [53].

Розглянемо особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану. У першу чергу, це можливість надання екстрено (кризово) таких соціальних послуг, як інформування; консультування; надання притулку, зокрема нічного; короткотермінове проживання; екстрене (кризове) втручання; представництво інтересів; підтримане проживання осіб з інвалідністю; соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у СЖО; догляд (вдома, стаціонарний, денний, денний за дітьми з інвалідністю, паліативний), соціально-психологічна реабілітація, натуральна допомога, переклад жестовою мовою, транспортні послуги.

Слід зазначити, що екстрене (кризове) втручання здійснюється у формі психологічної допомоги особам з інвалідністю, яка передбачає здійснення заходів консультування, підтримки, діагностики, корекції, психотерапії, реабілітації, надання інформації з питань соціального захисту, допомоги в організації взаємодії, представництва інтересів, корекції сімейних стосунків, безоплатної правової допомоги, організації надання невідкладної медичної допомоги, організації надання притулку. Принципи надання послуги: доступність, незалежність клієнта, захист та безпека, конфіденційність інформації [30].

Притулок, зокрема нічний, надається особам з інвалідністю, яким завдано шкоду через бойові дії, терористичний акт, тимчасову окупацію, збройний конфлікт та які залишились без житла або проживання у їхньому житлі є неможливим, передбачає такі заходи: надання ліжка-місця з комунально-побутовими послугами; забезпечення твердим, м'яким інвентарем, одягом,

взуттям, харчуванням; дотримання особистої гігієни; допомога в організації взаємодії з іншими службами і фахівцями [34].

Особливостями надання відповідних соціальних послуг екстрено (кризово) є:

- прийняття рішення про надання послуг екстрено (кризово) уповноваженим органом/надавачем соціальних послуг невідкладно, забезпечення їх надання протягом 1 доби;
- складання акту про надання соціальних послуг екстрено (кризово), який формується протягом місяця з початку надання соціальних послуг і містить відомості про отримувача та надавача відповідних послуг, перелік наданих соціальних послуг, строки, дати їх надання.

У разі виникнення необхідності продовжити надання соціальних послуг, що до цього надавалися екстрено (кризово), здійснюється оцінювання індивідуальних потреб, складається індивідуальний план та укладається договір про надання соціальних послуг.

В умовах воєнного стану у разі відсутності в особи з інвалідністю, паспорта громадянина України / іншого документа, який посвічує особу, рішення про надання соціальних послуг приймається без їх подання за заявою такої особи або її законного представника або повідомлення органу опіки та піклування. При цьому надається допомогу особі з інвалідністю в оформленні заяви та/або документів для звернення в установленому порядку до територіального органу/територіального підрозділу ДМС, центру надання адміністративних послуг для оформлення втрачених документів.

В умовах воєнного стану такі соціальні послуги, як стаціонарний догляд, паліативний догляд (стаціонарно), підтримане проживання надаються особам з інвалідністю на підставі: заяви, поданої особою з інвалідністю, яка є дієздатною чи цивільна дієздатність якої обмежена; заяви про надання соціальних послуг особі з інвалідністю, поданої її законним представником (для недієздатної особи, якій призначено опікуна); повідомлення від уповноваженої особи органу

опіки та піклування (для недієздатної особи, яка не має законного представника) [47].

Отже, надання соціальних послуг в умовах воєнного стану має певні особливості, які полягають у спеціальних вимогах до їх змісту, обсягу, умов, порядку надання і ведення документації. Ведення документації проводиться за спрощеною процедурою. Зокрема, такі послуги можуть надаватися екстрено (кризово) [60]. Якщо отримувачам соціальних послуг завдано шкоду бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією тощо, надання всіх соціальних послуг буде здійснюється на безоплатній основі (за рахунок бюджетних коштів) незалежно від їх доходу [23]. Спостерігаються такі проблеми: нерівномірність доступу осіб з інвалідністю у різних областях до соціальних послуг, нестача ресурсів, потреба у підвищенні рівня залученості недержавного сектору до надання соціальних послуг.

1.3. Функціонування системи соціальних послуг особам з інвалідністю в Україні

Система надання соціальних послуг особам з інвалідністю в Україні побудована на засадах Закону України «Про соціальні послуги» [53], який встановлює загальні засади її функціонування, а також Законів України: «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [50], «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» [51], «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [49] та низкою інших нормативно-правових актів, які регулюють особливості соціального захисту та надання соціальних послуг різним категоріям громадян, зокрема особам з інвалідністю.

До підзаконних актів щодо різних аспектів соціальних послуг (організації, надання, зміст тощо) належать акти КМУ, накази Міністерств:

соціальної політики, сім'ї та єдності, у справах ветеранів, охорони здоров'я, освіти і науки та інших центральних органів влади.

Закон України «Про соціальні послуги» [52] визначає систему соціальних послуг, її учасників, етапи організації, планування і фінансування, деталізує повноваження центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, класифікатор послуг, містить вимоги до формування реєстрів надавачів та отримувачів соціальних послуг.

У таблиці 1.1 коротко зафіксовано історію створення і модернізації системи соціальних послуг, а на рис. 1.5 зображено їх класифікацію відповідно до сучасних підходів, які знайшли відображення в Законі України «Про соціальні послуги». Сучасна система надання соціальних послуг в Україні у найбільш простій узагальненій формі представлена на рис. 1.6.

Таблиця 1.1

**Ключові дати створення та розвитку
системи соціальних послуг в Україні [20]**

Рік	Короткий зміст
2003	вперше ухвалено Закон України «Про соціальні послуги» [52], створено нову галузь, надано визначення поняттю «соціальні послуги»
2007	затверджено Концепцію реформування системи соціальних послуг [54], основна мета якої полягала в підвищенні рівня якості соціальних послуг, запровадженні механізму управління / регулювання відповідною системою для відповіді на потреби отримувачів соціальних послуг
2012	затверджено Стратегію реформування системи соціальних послуг [55], оновлено завдання щодо забезпечення доступності, якості, ефективності створення ринку соціальних послуг, розвитку недержавного сектору
2019	затверджено нову редакцію Закону України «Про соціальні послуги» [53], постійне удосконалення, оновлення і модернізація системи соціальних послуг в Україні відповідно до нових потреб громадян та сучасних світових підходів у наданні соціальних послуг

Мета послуги:	• Соціальна профілактика (попередження СЖО) • Соціальна підтримка (подолання СЖО) • Соціальне обслуговування (мінімізація СЖО)
Тип послуги:	• Прості (не передбачають постійної або комплексної допомоги) • Комплексні (за участі різних фахівців, систематична допомога) • Комплексні спеціалізовані (для певних категорій отримувачів)
Місце надання:	• За місцем проживання отримувача (вдома) • У приміщенні (стаціонарно та напівстаціонарно) • За місцем перебування отримувача (у тому числі на вулиці)
Термін надання:	• Екстрено (кризово) - невідкладно, протягом доби • Постійно - не менше 1 разу на місяць протягом більше 1 року • Тимчасово - не менше 1 разу на місяць протягом до 1 року

Рис. 1.5. Класифікація соціальних послуг [20; 53]

Система надання соціальних послуг – правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, які взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг (визначення потреб населення у соціальних послугах, розроблення і виконання програм надання соціальних послуг, розроблених за результатами визначення потреб населення у соціальних послугах; організація, фінансування і надання соціальних послуг, їх моніторинг, оцінка якості та контролю за дотриманням вимог, встановлених законодавством про соціальні послуги) [53].

Рис. 1.6 Система соціальних послуг в Україні

У системі надання соціальних послуг в умовах повномасштабного вторгнення відбулися значні зміни:

- розширилися категорії отримувачів соціальних послуг, перелік соціальних випадків, що надають право на отримання соціальних послуг;
- змінилося коло надавачів соціальних послуг, обсяги їх повноважень;
- унормовано поняття «надання соціальних послуг екстрено (кризово)».

До повномасштабного вторгнення діюча система надання соціальних послуг зарекомендувала себе в умовах децентралізації. Наразі під час війни вона модернізується відповідно до потреб часу, формуються державна і недержавна системи підтримки, відбувається потреба в адаптації системи відповідно до індивідуальних реальних потреб отримувачів соціальних послуг [23].

Н. Черненко, О. Корогодовою, С. Підлісним, Я. Глущенко, запропоновано матрицю активізації та актуалізації інституційних засад на різних рівнях формування та надання соціальних послуг. На думку авторів упровадження відповідної матриці сприятиме покращенню системи соціальних послуг, забезпечуватиме більш ефективне і гнучке задоволення потреб населення. Синергія зусиль формальних та неформальних інститутів на глобальному (створення координаційних механізмів), національному (реалізація ефективних соціальних програм) і локальному (адаптація соціальних програм до конкретних потреб громади) рівнях забезпечить ефективну соціальну підтримку українського населення, постраждалого від військової агресії [63].

У свою чергу, О. Чеберяко, І. Лещенко, стверджують, що обсяг фінансування системи соціального захисту та соціального забезпечення за рахунок державного бюджету збільшується (з 2020 р. по 2023 р.) – рис. 1.7. Видатки місцевих бюджетів також зростають, однак, порівняно з видатками за рахунок державного бюджету, збільшення їх обсягу є меншим. Проналізувавши дані, вчені роблять припущення про збільшення державою обсягу бюджетного фінансування унаслідок зростання кількості осіб, які потребують соціального захисту через широкомасштабну війну [62].

Таблиця 1.2

Матриця активізації та актуалізації інституційних засад на різних рівнях формування та надання соціальних послуг населенню, що постраждало від військової агресії 2022–2024 рр. [63].

Рівень Інституцій	Глобальний рівень	Національний рівень	Локальний рівень
	Завдання		
Формальні інституції, які впливають на механізми надання соціальної підтримки населенню	Зменшення ризику шахрайства та витоків. Встановлення стандартів та механізмів для міжнародної гуманітарної допомоги, забезпечення координації та ресурсів для подолання наслідків військової агресії в Україні.	Впровадження ефективних програм соціальної підтримки, включаючи реабілітацію, медичне обслуговування та надання житлової допомоги постраждалим.	Розробка та впровадження місцевих соціальних програм, сприяння відновленню інфраструктури та забезпечення доступу до освіти та здоров'я для місцевого населення.
Неформальні інституції, які впливають на механізми надання соціальної підтримки населенню	Формування глобальних мереж та об'єднань для надання гуманітарної допомоги та реконструкції в районах, постраждалих від військової агресії.	Зосередження на підтримці внутрішньо перемішених осіб, розвитку психосоціальної підтримки та формуванні ініціатив щодо реінтеграції постраждалих.	Забезпечення місцевих громад конкретними ресурсами, підтримкою для ветеранів, та розвитком соціальних програм для участі місцевого населення у відновленні та розбудові.

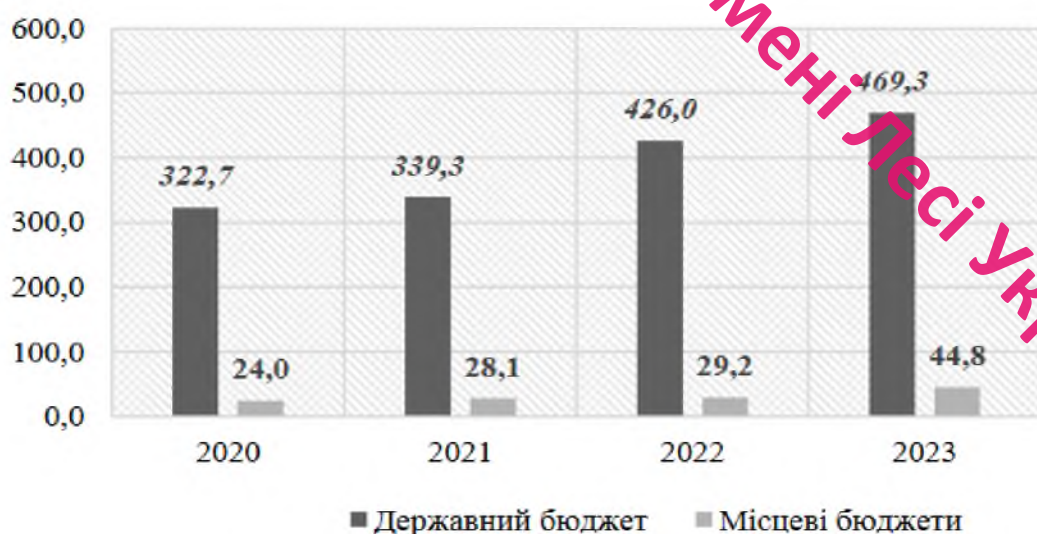

Рис. 1.7. Динаміка обсягу бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення у 2020–2023 рр. [62]

Під час війни фінансова допомога особам з інвалідністю становить 3000 гривень на місяць). Фінансові виплати здійснюються через платформу «Допомога».

Для спрощення доступу громадян до соціальних послуг в Україні функціонує мережа центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Вони охоплюють широкий спектр сфер (реєстрація, паспортні послуги, дозвільні документи, ліцензії, довідки та ін.). Також існує велика кількість «віддалених робочих місць» (ВРМ). У цілому, в Україні наразі 4269 точок обслуговування, серед яких 2638 – ВРМ та 1287 стаціонарних ЦНАП [19].

Враховуючи важливість захисту прав користувачів електронних послуг, більше уваги потребує питання кібербезпеки при наданні соціальних послуг. В умовах війни та євроінтеграції українська система потребує уніфікації базових категорій, які використовуються у сфері надання адміністративних послуг транскордонного характеру. Соціальні послуги є частиною системи адміністративних послуг і торкаються сфери інтересів більшості населення. Надання соціальних послуг як різновиду адміністративних послуг характеризується тенденціями щодо вдосконалення механізмів управління соціальними послугами з урахуванням підсилення ролі місцевого самоврядування; фінансової децентралізації, гнучкості відповідної системи за рахунок зміни переліку соціальних послуг через настання нових ризиків [3].

Отже, повномасштабна війна росії проти України суттєво вплинула на систему соціального захисту і соціального забезпечення, надання соціальних послуг. Унаслідок бойових дій збільшилися витрати на соціальну допомогу і прогнозується подальше їх зростання у період післявоєнного відновлення через значне збільшення кількості постраждалих внаслідок війни ветеранів, осіб з інвалідністю, ВПО та ін. Вже робляться кроки прогнозування щодо комплексного упорядкування системи соціального захисту і соціального забезпечення, надання соціальних послуг в Україні в умовах поствоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Цифрові можливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану відбувається активна цифровізація системи соціальних послуг, які постають вихідним базовим елементом соціального захисту і націлені на профілактику, мінімізацію чи подолання СЖО. Державою зроблено щодо запровадження у сферу надання соціальних послуг цифрових технологій, які є невід'ємним складником нашого повсякденного життя. Цифровізація спрямована на створення і функціонування зручних онлайн-сервісів, покликаних зробити ринок соціальних послуг на засадах конкурентності і доступності. Відповідні онлайн-сервіси допомагають автоматизувати накопичення, моніторинг та аналіз даних для встановлення права та оцінювання потреби осіб на отримання соціальних послуг. Як зазначають М. Данилюк, М. Дмитришин, Т. Горан, необхідність використання цифрових технологій у соціальній сфері, не викликає сумнівів, оскільки це сприяє покращенню життя громадян в умовах воєнного стану і масштабного переселення [4].

У листопаді 2020 р. запроваджено було експериментальний проєкт першої черги ЄІССС [44], тестування якої передбачалося завершити в листопаді 2022 року. Основні завдання проєкту:

- відпрацювати на базі Пенсійного фонду України:
 - а) технології централізованої обробки даних для надання електронних послуг з уникненням дублювання ділових процесів та застосування паперового документообігу шляхом оцифрування (ретроконверсії) паперових документів;

б) технології централізованого фінансування та прямого перерахування пенсій та інших соціальних виплат організаціям, що здійснюють виплату і доставку пенсій або на поточні рахунки одержувачів у банках;

– забезпечити електронну інформаційну взаємодію ЄІССС із централізованим банком даних з проблем інвалідності, іншими інформаційними системами, Єдиним державним веб-порталом електронних послуг (портал Дія) для забезпечення дистанційного доступу громадян до всіх послуг, що надаються інституціями соціальної сфери.

– окреслити нові організаційні засади системи соціального захисту населення, що базуватимуться на використанні прикладного програмного забезпечення електронного документообігу та автоматизації керування процесом, у т. ч. щодо респондентів, які знаходяться віддалено, тобто за екстериторіальним принципом [10].

Зазначені завдання окреслюють аспекти поступового формування єдиного інформаційного простору соціальної сфери (цифрові послуги порталу Дія (<https://diia.gov.ua/services/>), портал електронних послуг Пенсійного фонду України (<https://portal.pfu.gov.ua/>) вирішують низку проблем у соціальній сфері в умовах воєнного стану.

На сьогоднішній день ЄІССС містить низку функціоналів, зокрема: платформа «Допомога» (<https://edopomoga.gov.ua/>); державний сервіс «Малятко» (<https://diia.gov.ua/services/yemalyatko>); веб-платформа «Ветеран» (<https://eveteran.gov.ua/benefits>); е-лікарняний (<https://diia.gov.ua/services/perevirka-medichnih-visnovkiv>) та ін.

Мінсоцполітики створено соціальний веб-портал електронних послуг (<https://soc.gov.ua/welcome>), інтерфейс якого є зручним, інтуїтивно зрозумілим, містить налаштування елементів доступності (рис. 2.1). Веб-портал є зручним як для отримувачів, так і надавачів соціальних послуг. Для отримання соціальної послуги необхідно авторизуватися на порталі, обрати послугу та підписати заяву. Статус звернення можна відстежувати в особистому кабінеті. Крім того, на порталі можна залишити повідомлення про тих, хто потребує

підтримки. Це можна зробити і без кваліфікованого електронного підпису (КЕП).

Рис. 2.1. Налаштування доступності

На веб-порталі можна подати звернення, спочатку переглянувши опис соціальної послуги, скориставшись пошуком у колонці «Назва послуги». Надалі з правої сторони у рубриці «Отримання соціальних послуг» заповнити колонки для звернення, зазначивши, від кого звернення, контактні дані (e-mail, телефон, адреса перебування), коротко описати ситуацію, прикріпити скан-копії документів, зазначити загрозу особі/дитині (рис. 2.2)

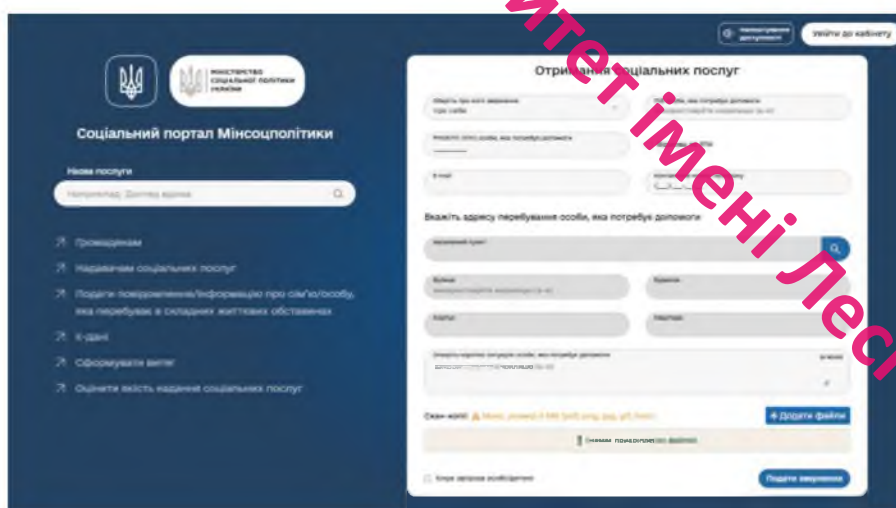

Рис. 2.2. Соціальний портал Мінсоцполітики

Увійти до електронного кабінету можна як надавач соціальних послуг, як фізична особа – отримувач соціальних послуг і як спеціаліст банку (рис. 2.3).

Увійти як

Увійти як

Надавач соціальних послуг

Фізична особа - отримувач соціальних послуг

Спеціаліст банку

Рис. 2.3. Увійти до кабінету

Веб-портал містить електронні дані про надавачів соціальних послуг. Скривавши параметрами пошуку (рис. 2.4), можна ввести область, район, територіальну громаду, населений пункт, форму власності (державна, комунальна, приватна), код ЄДРПОУ, найменування надавача соціальних послуг, назву соціальної послуги, тип надавача соціальних послуг і знайти дані про надавачів соціальних послуг у конкретних областях, населеному пункті, громаді та ін.

← Параметри пошуку

АРК, області, міста із спец. статусом
(не вказано)

Райони в областях та АРК
(не вказано)

Території ТГ в областях, ТГ в АРК
(не вказано)

Населені пункти
(не вказано)

Райони в містах
(не вказано)

Форма власності
(не вказано)

Код ЄДРПОУ, найменування надавача соціальних послуг
(не вказано)

Назва соціальної послуги
(не вказано)

Тип надавача соціальних послуг
(не вказано)

Пошук

Дані про надавачів соціальних послуг									
Результати пошуку									
Код ЄДРПОУ	Назва соціальної послуги	Адреса (район, місто, вулиця, будинок)	Телефон	Тип надавача	Кількість людей, які отримують послугу	Кількість соціальних послуг	Кількість спеціалістів, які надають послугу		
44010000	Обласний центр надання соціальних послуг	Волинська обл., Луцький район, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	0332-200-00-00	Волинська обл. з м. Луцьк, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	1	10	10	Детальніше	
44010000	Волинська обласна територія надання соціальних послуг	Волинська обл., Луцький район, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	0332-200-00-00	Волинська обл. з м. Луцьк, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	1	10	10	Детальніше	
44010000	Волинська обласна територія надання соціальних послуг	Волинська обл., Луцький район, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	0332-200-00-00	Волинська обл. з м. Луцьк, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	1	10	10	Детальніше	
44010000	Волинська обласна територія надання соціальних послуг	Волинська обл., Луцький район, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	0332-200-00-00	Волинська обл. з м. Луцьк, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	1	10	10	Детальніше	
44010000	Волинська обласна територія надання соціальних послуг	Волинська обл., Луцький район, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	0332-200-00-00	Волинська обл. з м. Луцьк, м. Луцьк, вулиця Ім. Шевченка 10, к.п. 10	1	10	10	Детальніше	

Рис. 2.4. Дані про надавачів соціальних послуг

Для включення до Реєстру надавачів соціальних послуг необхідно подати відповідну заяву за місцем реєстрації (для юридичних осіб) або за місцем проживання (для фізичних осіб – підприємців разом із документами, визначеними пунктами 25 і 26 Порядку формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2021 № 99. Можна це зробити через електронний кабінет (рис. 2.5).

У системі також можна сформувати витяг з Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (рис. 2.6).

Веб-портал дозволяє оцінити якість надання соціальних послуг: залишити відгук, пройти опитувальник, додати фотографії (рис. 2.7).

Рис. 2.5. Увійти до системи

Рис. 2.6. Витяг з Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг

Отже, ЄІССС забезпечує:

- зручність та швидкість в отриманні соціальної послуги, автоматичну верифікацію особи;
- збереження всіх персональних даних на центральному рівні, неможливість втрати або несанкціонованого використання відповідних даних, зокрема, на місцевому рівні у випадку бойових дій чи окупації території;
- створення та передання електронних справ замість паперових, автоматичне фіксування всіх змін даних, внесених співробітниками органів соціального захисту;
- легкий перехід на обслуговування від одного до іншого органу соціального захисту у разі зміни фактичного місця перебування;
- впровадження розділу «Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг», що забезпечує накопичення, зберігання та використання даних, об'єднує державних і приватних надавачів на одній платформі, є підґрунтям для прозорого ринку соціальних послуг і здорової конкуренції, надає можливість громадян, у т.ч. особам з інвалідністю, пошуку необхідних соціальних послуг у своєму регіоні [10].

[illegible]

Рис. 2.7. Оцінити якість соціальних послуг

У 2025 році Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України оновлено електронний кабінет особи з інвалідністю (рис. 2.8). Сервіс став більш доступним і зручним у користуванні. Серед основних змін: оновлений адаптивний дизайн, зручна навігація, підтримка екранних читачів, висока контрастність, наявність мобільної версії. Через е-кабінет особа з інвалідністю може: подати заяву на отримання технічних і реабілітаційних засобів; замовити ремонт/заміну відповідних засобів чи компенсацію; оновлювати інформацію та раніше подані документи [17; 64].

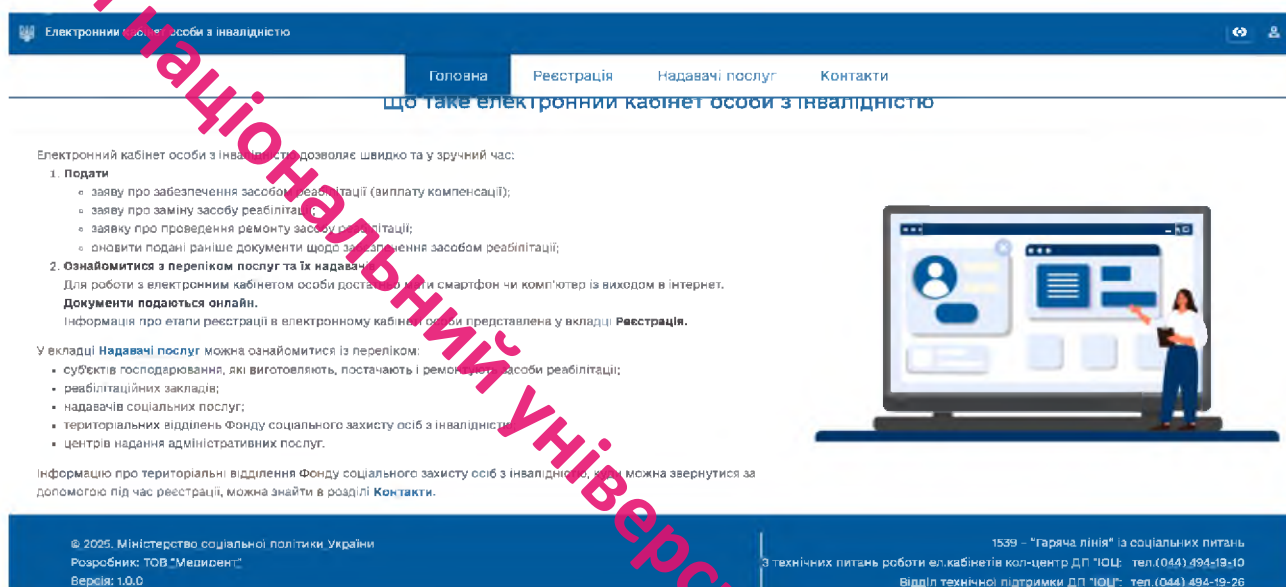

Рис. 2.8. Електронний кабінет особи з інвалідністю

Ще одним ключовим напрямом в умовах воєнного стану є цифровізація соціальних послуг на рівні регіонів і в територіальних громадах. У межах нашого дослідження ми розкриємо специфіку застосування цифрових інструментів в аспекті надання соціальних послуг особам з інвалідністю на регіональному і локальному рівні на прикладі Волинської області і Луцької міської територіальної громади. Зазначені інструменти сприяють дотриманню базових соціальних прав осіб з інвалідністю, забезпечують гарантії їх соціальної стабільності.

Офіційний веб-сайт Волинської обласної державної адміністрації (<https://voladm.gov.ua/article/nadavachi-socialnih-poslug-volinskoyi-oblasti/>)

містить інформацію щодо надавачів соціальних послуг Волинської області та їх контактні дані. На сайті є налаштування доступності. Відповідно до інформації зазначеної на сайті, станом на листопад 2025 р. у Волинській області серед надавачів соціальних послуг Волинської області зафіксовано:

Департамент соціального захисту населення Волинської обласної державної адміністрації;

14 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), які підпорядковуються:

- Зимнівській, Любомльській, Рівненській сільським радам;
- Любешівській, Заболоттівській, Турійській, Маневицькій, Шацькій селищним радам;
- Ківерцівській, Рожищенській міським радам, міським радам міст: Володимир-Волинський, Ковель, Луцьк, Нововолинськ.

19 центрів надання соціальних послуг, які підпорядковуються:

- Оваднівській, Павлівській, Поромівській, Литовезькій, Дубівській, Поворській, Велицькій, Дубечненській, Прилісненській сільським радам;
- Локачинській, Іваничівській, Голобській, Цуманській, Торчинській, Колківській, Старовижівській, Ратнівській селищним радам;
- Берестечківській, Камінь-Каширській міським радам [2].

На локальному рівні розглянемо, як приклад в контексті забезпечення зручності і доступності, інтерактивний геопортал Луцької міської територіальної громади (рис. 2.9). На ньому зібрана актуальна інформація про надавачів соціальних послуг:

- комунальної/державної та приватної форм власності;
- адреси та контакти установ;
- спектр соціальних послуг, які вони надають.

Геопортал створено для того, щоб кожен мешканець громади міг швидко орієнтуватися в системі соціальної підтримки [5].

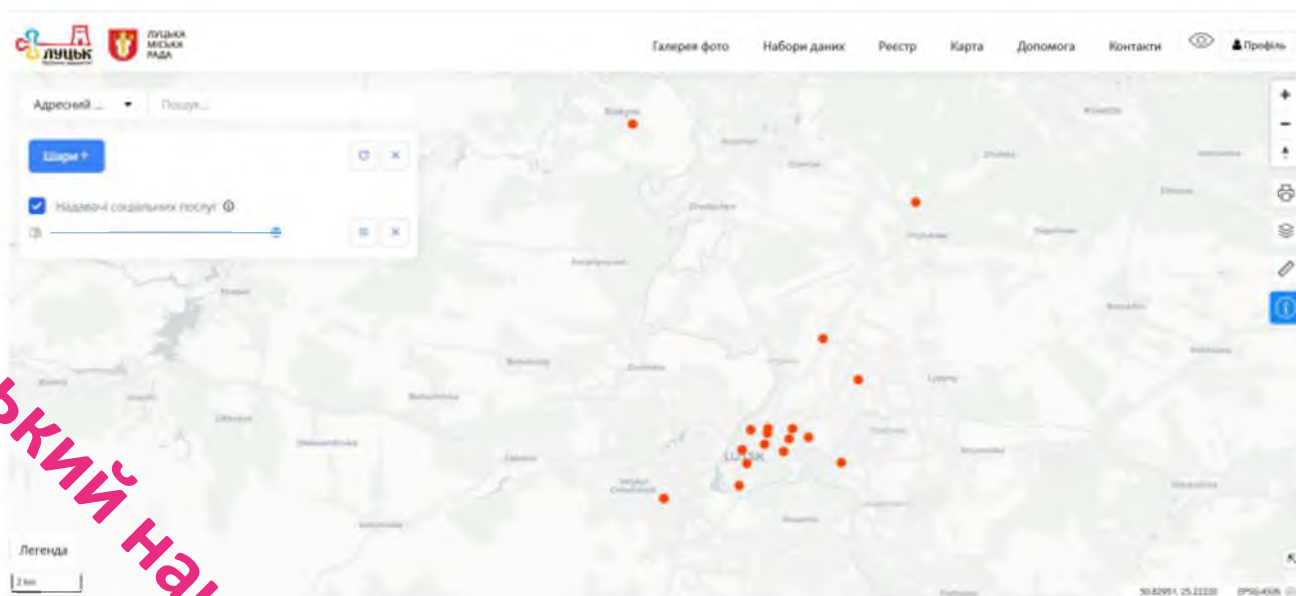

Рис. 2.9. Інтерактивний геопортал Луцької міської територіальної громади [16].

Геопортал містить налаштування доступності (рис. 2.10).

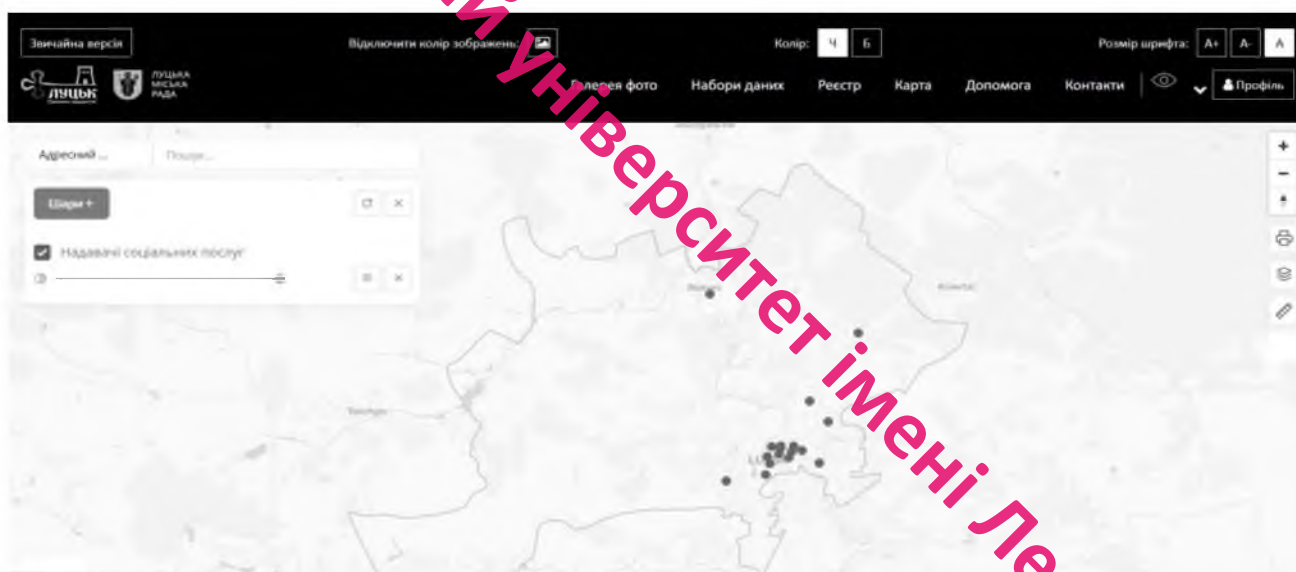

Рис. 2.10. Налаштування доступності геопорталу Луцької міської ради [16]

Скривавшись інтерактивним геопорталом, можна знайти детальну інформацію про надавачів соціальних послуг (приклад на рис. 2.11). Також геопортал містить шар «Безбар'єрність об'єктів Луцької міської територіальної ради» (рис. 2.12).

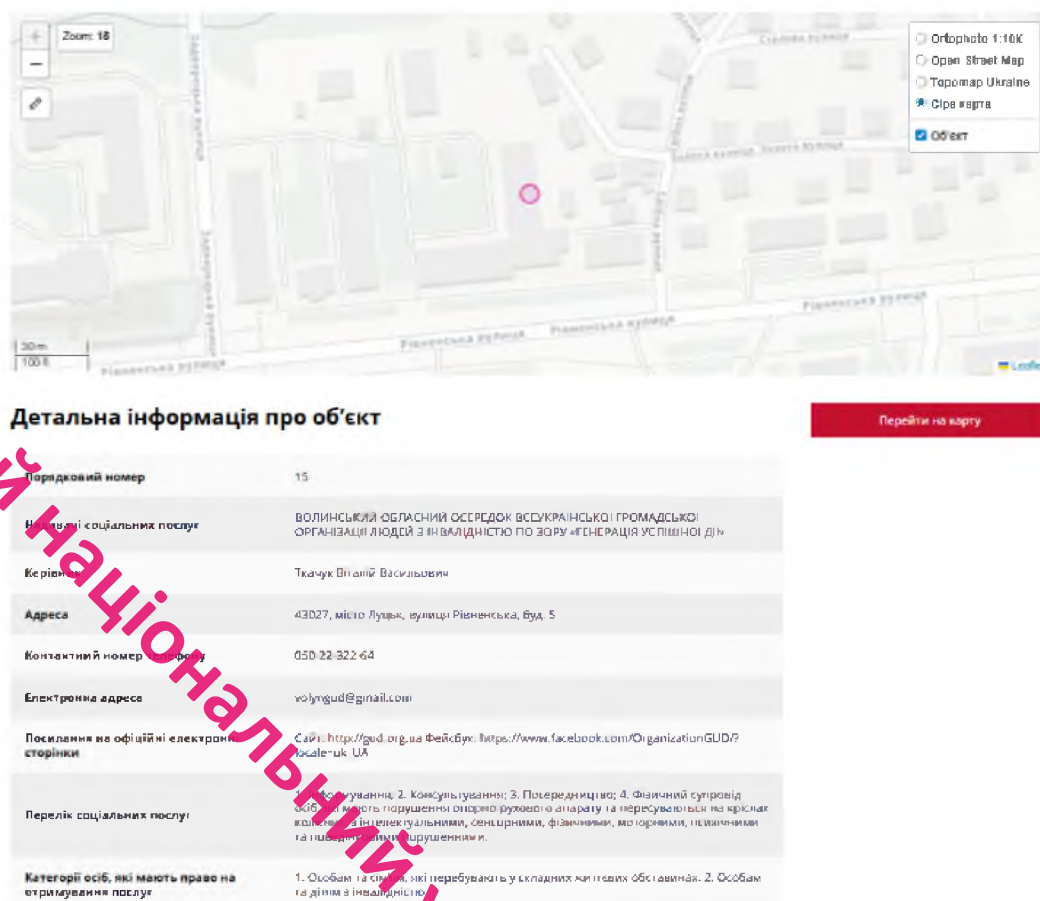

Рис. 2.11. Інформація на геопорталі Луцької міської ради про надавача соціальних послуг (на прикладі організації «Волинський осередок Всеукраїнської громадської організації людей з інвалідністю по зору «Генерація успішної дії»)

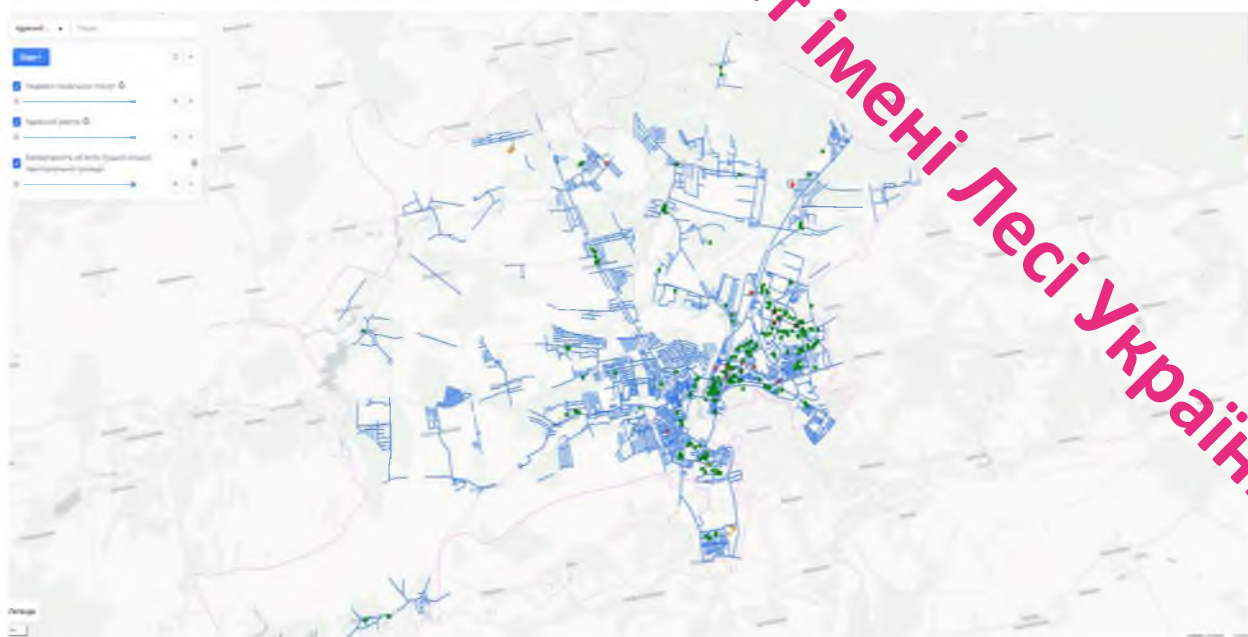

Рис. 2.12. Безбар'єрність об'єктів Луцької міської територіальної ради

Отже, у цьому підрозділі кваліфікаційної роботи нами проаналізовано цифрові можливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану на державному, регіональному, локальному рівні, де звертається увага на забезпечення для осіб з інвалідністю елементами: доступності, зручності, швидкості орієнтування в системі соціальної підтримки, збереження всіх персональних даних на центральному рівні та неможливість їх несанкціонованого використання на місцевому рівні у випадку бойових дій чи окупції території, легкий перехід на обслуговування від одного до іншого органу соціального захисту, надавача соціальних послуг.

2.2. Досвід Департаменту соціальної політики Луцької міської ради щодо забезпечення соціальної підтримки і надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану

Доступність надання соціальних послуг мешканцям Луцької міської територіальної громади, у першу чергу, забезпечується за рахунок здійснення щоденного (крім вихідних) прийому громадян та надання консультацій з питань соціального захисту. Прийом жителів населених пунктів старостинських округів громади здійснюється спеціалістами в п'яти віддалених робочих місцях департаменту соціальної політики (села: Боголюби, Книгининок, Забороль, Жидичин, Прилуцьке) та проводиться в зручний для них час при безпосередньому зверненні, що дає змогу позбавитись черг, скарг та невдоволь.

У осіб з інвалідністю I групи, які за станом здоров'я не можуть виходити за межі житла, спеціалістами Департаменту соціальної політики Луцької міської ради за попереднім телефонним записом здійснюється прийом документів на дому.

У табл. 2.1 представлено кількісні дані щодо звернень жителів громади у 2024 р.

Таблиця 2.1

Звернення від жителів територіальної громади за 2024 р.

(складено за даними [15])

Звернення щодо:	Кількість
акту встановлення факту догляду	89
представлення пільгового штампу в пенсійних посвідченнях для осіб з інвалідністю	724
надання щомісячної грошової допомоги малозабезпеченій особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I та II групи внаслідок психічного розладу	635
призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі	548
державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дитині з інвалідністю	924
прийняття документів для призначення надбавки на догляд	234

Департаментом соціальної політики Луцької міської ради протягом 2024 р. складено акти:

- для призначення компенсації за догляд фізичній особі, яка надає соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі та грошової допомоги на догляд за особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу – 683;
- за запитами управління охорони здоров'я щодо вирішення питання призначення опікуна чи піклувальника – 69;
- для призначення пільг – 693;
- для надання матеріальної допомоги за зверненнями громадян за рахунок коштів обласного бюджету – 152;
- для призначення різних видів державних допомог – 2;

- для взяття на обслуговування територіальним центром – 189;
- щодо факту підтвердження здійснення особою догляду (постійного догляду) – 851.

Фахівцями сектору сервісу ветеранів відділу прийому громадян протягом 2024 р. було прийнято 6 898 звернень, із яких:

- 119 – осіб з інвалідністю внаслідок війни;
- 3 – військовослужбовці, які стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби;
- 154 – щодо отримання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни (в т.ч. 5 заяв від мешканців інших територіальних громад);
- 1071 – на забезпечення відпочинком з наданням психологічної реабілітації за кошти бюджету Луцької територіальної громади;
- 1067 – щодо отримання грошової допомоги на лікування за рахунок бюджету Луцької територіальної громади;
- 88 – щодо оздоровлення дітей ветеранів війни (учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни) та дітей з числа членів сімей загиблих ветеранів війни/Захисників та Захисниць України;

Впродовж 2024 р. було видано:

- 199 посвідчень «Особа з інвалідністю внаслідок війни»;
- 157 вкладок до посвідчень «Особа з інвалідністю внаслідок війни», Член сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни/Захисника та Захисниці України;
- 51 посвідчення громадянам, потерпілим внаслідок Чорнобильської катастрофи, із них 18 для дітей;
- 165 нагрудних знаків «Особа з інвалідністю внаслідок війни»;

Статус «Особа з інвалідністю внаслідок війни» надано 153 особам.

Департаментом соціальної політики Луцької міської ради забезпечується облік та формування пакетів документів для надання дітям з інвалідністю та особам з інвалідністю реабілітаційних послуг у реабілітаційних установах. Так, протягом 2024 р.:

- надійшло 193 заяви від законних представників дітей з інвалідністю;
- укладено 111 договорів на суму 2 198 333,40 грн на проходження курсу реабілітації дітьми з інвалідністю в реабілітаційних установах України;
- видано направлення для 80 дітей з інвалідністю для проходження комплексної реабілітації у Державній реабілітаційній установі «Центр комплексної реабілітації «Пролісок».

Постійно ведеться внесення даних до ЦБІ щодо ППР осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, виплат компенсацій на бензин і транспортне обслуговування.

У табл. 2.2 представлено категорії, кількість осіб, суми виплат, яким виплачено одноразову грошову допомогу, а в табл. 2.3 – виплати допомог і компенсацій у 2024 р.

Таблиця 2.2

Одноразова грошова допомога у 2024 р.

(складено за даними [15])

Категорія осіб	Кількість осіб	Сума, тис. грн.
Особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	70	70,0
Спортсмени з інвалідністю Луцької міської територіальної громади – переможці, призери та фіналісти загальнодержавних та учасники міжнародних змагань		10,0
Особи з вадами слуху (допомога до Міжнародного дня жестових мов та Міжнародного дня глухих)	30	30,0
Особи з інвалідністю по зору	34	34,0
Особи з інвалідністю (з нагоди Міжнародного дня осіб з інвалідністю)	106	106 000,00
Особи з числа учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та вдови учасників наслідків ліквідації аварії на ЧАЕС	39	39,0
Особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (відшкодування вартості проїзду)		14 578,55

Таблиця 2.3

Виплата допомог і компенсацій у 2024 р.

(складено за даними [15])

Категорія осіб	Вид допомоги / компенсації	Кількість осіб	Сума, тис. грн
Особи з інвалідністю з пересадженими органами (в т.ч. діти)	щомісячна	13	138,0
Сім'ї, у яких виховується 2-є дітей з інвалідністю	щомісячна	24	265,0
Сім'ї, у яких дітей з інвалідністю виховують батьки з інвалідністю 1, 2 групи	допомога	2	30,0
Пільгові категорії громадян (для придбання лікарських засобів, препаратів та виробів медичного призначення)	адресна грошова	203	2 481 178,00
Особи з інвалідністю внаслідок війни	забезпечення пільговим санаторно-курортним лікуванням	44	992 402,00
Особи з інвалідністю	компенсація на бензин та транспортне обслуговування	426	282 019,32
Особи з інвалідністю, які постраждали внаслідок дії вибухонебезпечних предметів	одноразова компенсація та щорічна допомога на оздоровлення	1	7 909,0
Громадянини з числа осіб, віднесених до 1 і 2 категорії які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	щомісячна грошова компенсація вартості продуктів харчування	771	3 508 124,63
Діти, що навчаються в загальноосвітніх школах, училищах, розташованих на територіях радіоактивного забруднення, а також діти, які отримали інвалідність внаслідок Чорнобильської катастрофи	щомісячну грошову компенсацію	21	40 687,22
Громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	допомогу на щорічне оздоровлення	142	15 065,00

У 2024 році розроблено та впроваджено реєстр одержувачів соціальних послуг, які обслуговуються територіальним центром соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Луцької міської територіальної громади. Наразі робота щодо наповнення цього реєстру продовжується, зокрема продовжують вноситися дані щодо одержувачів соціальних послуг.

Для забезпечення прав недієздатних та обмежено дієздатних осіб та контролю за виконанням обов'язків опікунів:

наповнено Реєстр особових справ недієздатних та обмежено дієздатних осіб;

- внесено 298 даних про недієздатних осіб;
- надіслано 704 SMS-повідомлень опікунам щодо подання звітів про виконання ними обов'язків над недієздатними особами;
- надіслано 450 листів опікунам про необхідність подання звіту про виконання ними опікунських обов'язків;
- прийнято 268 звітів про виконання обов'язків опікуна/піклувальника та внесено відомості до вищезазначеного Реєстру;
- видано 250 посвідчень опікуна/піклувальника.

Для подальшого прийняття рішення про призначення компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, департаментом проведено обстеження та підготовлено 525 проєктів висновків про результати комплексного визначення ступеня індивідуальних потреб особи, яка потребує надання соціальних послуг.

Для навчання фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі, видано 6 направлень;

До переліку осіб, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі, внесено 9 осіб.

За ініціативи департаменту та підтримки Луцького міського голови Луцька міська територіальна громада взяла участь в експериментальному проєкті із запровадження комплексної послуги із формування життєстійкості,

спрямованої на підтримку психічного здоров'я, зниження загального рівня стресу і тривожності населення (послуга запроваджується з травня 2024 р. ГО «FOX HOUSE»).

Центр життєстійкості «FOX HOUSE» щоквартально проводить більше 1000 різних заходів (індивідуальні, групові, виїзні). З липня 2024 року безпосередньо у Центрі фахівець департаменту надає безкоштовні консультації з питань:

- соціального захисту населення, зокрема: допомоги у СЖО; пільг та субсидій, оформлення соціальної допомоги; послуг для людей з інвалідністю;
- спеціальних програм підтримки для захисників та захисниць України та членів їх сімей – медичної реабілітації, психологічної підтримки, перепрофілювання, працевлаштування, освіти, тощо;
- інших соціальних послуг, доступних у громаді.

Протягом року послугами із формування життєстійкості скористалося 40 осіб з інвалідністю.

Департаментом соціальної політики налагоджено алгоритм роботи щодо прийняття заяв та рішень про надання соціальних послуг із представниками Всеукраїнської громадської організації УТОГ. Станом на 01.01.2025 р. прийнято 110 заяв та рішень про надання соціальної послуги «переклад жестовою мовою».

Всеукраїнською громадською організацією УТОГ надаються послуги в підрозділах Луцької міської ради, медичних закладах, територіальному органі Пенсійного Фонду України, будь-яких установах за потребою. На обліку перебуває 339 осіб з інвалідністю із вадами слуху, із яких 85 дітей та 5 дітей з числа ВПО. Представники УТОГ надають послуги з:

- навчання дітей розмовляти жестовою мовою;
- залучають дітей до участі у проведенні дитячих конкурсів малюнку, пісні та художнього читання жестовою мовою;
- забезпечують роботу клубу «Школа первинної підготовки перекладачів жестової мови» щодо навчання батьків та дітей жестової мови.

За ініціативи Департаменту з бюджету громади профінансовано заробітну плату 2 перекладачів жестової мови на загальну суму 225,0 тис. грн.

Протягом 2024 року Департаментом соціальної політики Луцької міської ради:

- надано більше 2000 соціальних послуг;
- проводиться активна інформаційно-роз'яснювальна робота щодо порядку надання соціальних послуг у громаді;
- здійснено розроблення буклетів й інформаційних плакатів щодо порядку та умов надання соціальних послуг надавачами соціальних послуг в Луцькій міській територіальній громаді, які розповсюджено серед виконавчих органів міської ради, надавачів соціальних послуг, комунальних підприємств, мешканців громади;
- здійснено перевірку та реєстрацію 675 договорів, в т. ч. господарських договорів, з фізичними та юридичними особами щодо основної діяльності департаменту (санаторно-курортне лікування, реабілітаційні заходи, навчання, забезпечення технічними та іншими засобами);
- прийнято документи та здійснено реєстрацію помічників дієздатної особи (за 5 зверненнями).

До департаменту надійшло 40 інформаційних запитів: 7 запитів – безпосередньо до департаменту, 33 – через виконавчі органи міської ради, структурні підрозділи обласної державної адміністрації). Серед запитів були ті, які стосувалися: надання протоколу засідання комітету забезпечення доступності осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктур громади, надання інформації щодо кількості зареєстрованих на території Луцької міської територіальної громади осіб з інвалідністю усіх груп тощо.

Департаментом соціальної політики забезпечено виконання заходів 8 місцевих цільових програм. На виконання заходів в межах цих програм профінансовано 71 743,74 тис. грн. На виконання Програми соціального

захисту населення профінансовано 28 941,56 тис. грн. Зокрема, в межах заходів цієї Програми виплачено:

– 7 533,1 тис. грн – адресної грошової допомоги мешканцям громади, які опинились в СЖО, на лікування, подолання аварій та катастроф, вирішення соціально-побутових проблем;

– 2 481,2 тис. грн – адресної грошової допомоги громадянам пільгових категорій, які мають захворювання, на придбання ліків;

– 1 308,7 тис. грн – адресної грошової допомоги окремим категоріям населення (учасникам бойових дій, яким виповнилось 90 і більше років, почесним та видатним громадянам населених пунктів громади, ветеранам ОУН–УПА, почесним донорам, спортсменам з інвалідністю, батькам з інвалідністю, які виховують дітей з інвалідністю, тощо);

– 5 716,1 тис. грн – компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі;

– 1 656,6 тис. грн – відшкодування коштів із надання пільг на послуги зв'язку, проїзду пільговим категоріям населення.

З метою сприяння у вирішенні проблем забезпечення, поліпшення житлових умов учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, з числа мешканців Луцької міської територіальної громади, діє Програма забезпечення житлом на умовах співфінансування учасників АТО/ООС та членів їх сімей. Для придбання житла учасниками Програми з бюджету громади протягом 2024 року профінансовано 4 288,5 тис. грн.

На реалізацію заходів Програми соціальної адаптації осіб з інвалідністю за 2024 рік профінансовано 36,8 тис. грн для оплати наданих особами з інвалідністю послуг відповідно до укладених договорів ЦПХ [15].

Отже, Департамент соціальної політики Луцької міської ради забезпечує виконання державних гарантій щодо соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади. Надання соціальних послуг особам з інвалідністю, сприяння створенню умов для їх безперешкодного доступу до об'єктів соціальної інфраструктури є одним з основних завдань його діяльності.

2.3. Рекомендації щодо вдосконалення і розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану

Основним вектором у сфері надання соціальних послуг особам з інвалідністю є забезпечення рівних прав і можливостей, подолання фізичних, психологічних, інформаційних, соціальних та інших бар'єрів, забезпечення доступу до об'єктів громадського користування, транспорту, сфери освіти, охорони здоров'я, праці, створення умов для їх повноцінної участі в економічному, політичному та культурному житті суспільства. В умовах воєнного стану такі заходи набувають особливого значення, оскільки потреба в захисті, підтримці та адаптації значно зростає.

На сферу соціального захисту осіб з інвалідністю у 2025 р. передбачено 6,7 млрд грн, що на 300 млн грн більше, ніж у 2024 р. Крім грошової підтримки, держава здійснює стимулювання працевлаштування (програма компенсації за створення роботодавцями інклюзивних робочих місць). Для посилення ефективності таких заходів ініційовано інформаційний обмін між Фондом соціального захисту осіб з інвалідністю та Державною службою зайнятості, що сприяє активізації інтеграції осіб з інвалідністю в ринок праці [64].

З 1 січня 2025 року постановою Кабінету Міністрів України № 1338 від 15.11.2024 р. затверджено нову систему встановлення інвалідності, яка базується на результатах комплексного оцінювання функціонування та врахування індивідуальних потреб клієнта [7], що забезпечило перехід від медичного до біопсихосоціального підходу в процесі надання послуг з реабілітації осіб з інвалідністю.

Серед рекомендацій щодо вдосконалення і розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану виокремимо такі напрями, які потребують особливої уваги:

- удосконалення системи адміністрування та обміну інформацією між реєстрами органів державної влади (Мінсоцполітики, МОЗ, Пенсійний фонд) та

надавачами соціальних послуг, що дозволить сформувати більш ефективний механізм забезпечення соціального захисту, надання соціальних послуг особам з інвалідністю та використання ресурсів;

– перерозподіл ресурсів на більш пріоритетні напрями (раннє втручання, реабілітація; соціальна адаптація; працевлаштування; транспорт тощо). Зокрема, розширення доступності надання таких послуг, як раннє втручання для комплексної підтримки сімей з дітьми віком від народження до чотирьох років, які мають порушення розвитку або ризик їх виникнення; різні види догляду для осіб, які повністю або частково втратили /не набули здатності до самообслуговування, потребують сторонньої допомоги; соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, під час інклюзивного навчання, при працевлаштуванні та на робочому місці; соціальна адаптація та реабілітація осіб з інвалідністю внаслідок війни [6];

– залучення додаткових ресурсів для адресної підтримки осіб з інвалідністю з боку держави, співпраця з міжнародними організаціями;

– запровадження стандартів недискримінації, універсального дизайну, розумного пристосування та інклюзивності в усіх сферах суспільного життя [64];

– підвищення рівня залученості громадського сектору до формування ринку соціальних послуг, стимулювання розвитку громадських організацій, фізичних осіб-підприємців як надавачів соціальних послуг на локальному рівні, шляхом проведення інформаційних зустрічей, семінарів, воркшопів, вебінарів серед населення територіальної громади та організацій громадянського суспільства. Кращими практики надання соціальних послуг, які передбачають залучення громади, є покращення матеріально-технічної бази у приміщеннях надавачів соціальних послуг, надання підтримки осіб з інвалідністю, які мають статус ВПО, у засобах першої необхідності, одязі, побутових приладах через соціальні мережі; підтримка та медико-психологічна реабілітація для військовослужбовців, які отримали інвалідність під час війни, та членів їх сімей.

Серед напрямів роботи з подолання СЖО осіб з інвалідністю в процесі надання соціальних послуг в умовах воєнного стану можна виокремити такі особливості спрямування соціальних послуг:

- покращення якості життя осіб з інвалідністю (здійснення втручань за напрямками, які стосуються фізичної, психологічної складових якості життя, ступеня незалежності життя в суспільстві, довкілля, особистості та особистісних переконань; можливість вибору – підтримане прийняття рішень; індивідуальна підтримка тих, хто цього потребує; інклюзивні послуги на дому; доступність і розуміння потреб в адаптації; розробка механізмів залучення і включення осіб з інвалідністю в життя суспільства; залучення до місцевої спільноти – самотійне проживання; доступ до системи послуг і об'єктів колективного користування; контроль якості послуг; послуги, які орієнтовані на самотійність людей з інвалідністю; доступ до інструментів правової допомоги тощо);
- покращення стану їх здоров'я (профілактика інвалідності; доступ до державних програм медичних послуг; пропаганда здорового способу життя);
- розвиток осіб з інвалідністю в усіх сферах життя (гармонізація розвитку у соціальній, емоційній, фізичній, когнітивній сферах; особисто-зорієнтоване планування з урахуванням потреб особи з інвалідністю; розвиток стосунків в контексті надання соціальних послуг, орієнтованих на людину; залученість особи з інвалідністю до соціальних систем; наявність і доступність послуг «персональний асистент», «підтримане проживання», «переклад жестовою мовою» тощо; планування альтернативного майбутнього);
- нормалізація функціонування їх сім'ї (налагодження контакту з членами сім'ї; оцінка потреб, планування, реалізація плану надання соціальної послуги; урахування рівня реабілітаційного потенціалу, життєвого циклу сім'ї, етапів її розвитку, ставлення до інвалідності дитини /члена сім'ї з інвалідністю; копінг-стратегії, збалансування проблем і пошук ресурсів, підбір методів роботи, застосування сімейно-орієнтованого підходу, залучення сім'ї, у якій проживає особа з інвалідністю, до життя в громаді) [56].

Також покращенню якості надання та розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану сприятиме виконання таких вимог:

- застосування клієнтоцентрованого підходу, звернення уваги на різність підходів при наданні соціальних послуг особам з фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, з декількома видами порушень, врахування потреб отримувача соціальних послуг;
- підвищення рівня культури фахівців як надавачів соціальних послуг;
- підвищення рівня задоволеності осіб з інвалідністю як отримувачів соціальних послуг;
- збільшення кількості звернень та зменшення кількості скарг, пов'язаних з якістю надання соціальних послуг;
- створення рівних умов і можливостей надання соціальних послуг, недопущення дискримінації щодо суб'єктів звернення за будь-якими ознаками;
- формування і підтримка позитивного, доброзичливого ставлення з боку надавачів й отримувачів соціальних послуг;
- зосередження уваги на людині, а не на її інвалідності, непорушення особистого простору отримувача соціальних послуг [1].

Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме вдосконаленню та розвитку соціальних послуг, підвищенню лояльності їх отримувачів, створенню позитивного іміджу надавачів соціальних послуг, зворотного зв'язку з отримувачами соціальних послуг.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних і практичних засад надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану дозволило дійти таких висновків:

1. Особи з інвалідністю відносяться до вразливих груп населення, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини. Їх вразливість під час війни підсилюють такі чинники: специфіка інвалідності; (не)доступність інформації, архітектурні бар'єри, гендер, вік, соціальний статус, місце проживання, (не)включеність у соціальні та інші мережі, необхідність сторонньої допомоги тощо. Багатофакторність соціальних характеристик, коли особи з інвалідністю поєднують декілька вразливостей (статус внутрішньо переміщеної особи; особа похилого віку; малозабезпеченість; відсутність чи недостатність фінансових, організаційних ресурсів для облаштування в місцях евакуації; втрата майна, соціальних зв'язків; маломобільність унаслідок російських обстрілів української цивільної інфраструктури та ін.) посилює потребу надання соціальних послуг, ураховуючи їхні потреби та зазначені чинники вразливості.

2. Основними видами соціальних послуг, якими можуть скористатися люди з інвалідністю, є: інформування; консультування; підтримане проживання; догляд (вдома, стаціонарний, денний, денний за дітьми з інвалідністю, паліативний); послуга «Персональний асистент»; соціальна реабілітація; соціальна адаптація; натуральна допомога; фізичний супровід осіб з інвалідністю, зокрема з інтелектуальними, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями; транспортні послуги; послуга «Муніципальна няня»; супровід під час інклюзивного навчання; переклад жестовою мовою; представництво інтересів; соціальний супровід у СЖО; тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю. Принципи надання соціальних послуг визначені в Законі України

«Про соціальні послуги» та державних стандартах відповідних соціальних послуг. Надання соціальних послуг в умовах воєнного стану має певні особливості, які полягають у спеціальних вимогах до їх змісту, обсягу, умов, порядку надання і ведення документації, можливості надаватися соціальних послуг екстрено (кризово).

3. Система надання соціальних послуг являє собою правову основу, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, які взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг. Надання соціальних послуг в умовах воєнного стану як різновиду адміністративних послуг характеризується тенденціями щодо вдосконалення механізмів управління соціальними послугами з урахуванням підсилення ролі місцевого самоврядування; фінансової децентралізації, гнучкості відповідної системи за рахунок зміни переліку соціальних послуг через настання нових ризиків.

4. Цифровізація соціальних послуг спрямована на створення і функціонування зручних онлайн-сервісів, покликаних зробити ринок послуг на засадах конкурентності і доступності. Відповідні онлайн-сервіси допомагають автоматизувати накопичення, здійснити моніторинг та аналіз даних для встановлення права та оцінювання потреби осіб на отримання соціальних послуг. Аналізуючи цифрові можливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану на державному, регіональному, локальному рівні, звертаємо увагу на забезпечення для осіб з інвалідністю таких елементів, як доступність, зручність, швидкість орієнтування в системі соціальної підтримки, збереження всіх персональних даних на центральному рівні та неможливість їх несанкціонованого використання на місцевому рівні у випадку бойових дій чи окупації території, легкий перехід на обслуговування від одного до іншого органу соціального захисту, надавача соціальних послуг. Застосування цифрових інструментів сприяє дотриманню базових соціальних прав осіб з інвалідністю, забезпечує гарантії їх соціальної стабільності.

5. Департамент соціальної політики Луцької міської ради забезпечує виконання державних гарантій щодо соціального захисту населення Луцької

міської територіальної громади. Надання соціальних послуг особам з інвалідністю, сприяння створенню умов для їх безперешкодного доступу до об'єктів соціальної інфраструктури є одним з основних завдань його діяльності.

6. Рекомендованими напрямами щодо вдосконалення і розвитку соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану є: удосконалення системи адміністрування та обміну інформацією між реєстрами органів державної влади та надавачами соціальних послуг; перерозподіл ресурсів на більш пріоритетні в умовах війни напрями; розширення доступності надання соціальних послуг; залучення додаткових ресурсів для адресної підтримки осіб з інвалідністю з боку держави; співпраця з міжнародними організаціями; запровадження стандартів недискримінації, універсального дизайну, розумного пристосування та інклюзивності в усіх сферах суспільного життя; підвищення рівня залученості громадського сектору до формування ринку соціальних послуг; спрямування соціальних послуг на покращення якості життя, стану здоров'я осіб з інвалідністю, їх розвиток у всіх сферах життя, нормалізація функціонування сім'ї та ін.

Урахування зазначених рекомендацій установами і закладами, які здійснюють соціальний захист осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану, надавачами та отримувачами соціальних послуг, сприятиме вдосконаленню та розвитку соціальних послуг, підвищенню лояльності їх отримувачів, зворотного зв'язку з ними, створенню позитивного іміджу надавачів соціальних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев, О., Шевчук І. Практичні поради щодо підвищення якості надання послуг у центрах надання адміністративних послуг (дія центрах) та інших фронт-офісах. Київ, 2022. 60 с. URL: https://center.diia.gov.ua/uploads/0/1304-practicni_poradi_sodo_pidvisenna_akosti_nadanna_poslug_u_centrah.pdf (дата звернення: 14.10.2025)
2. Волинська обласна державна адміністрація. Надавачі соціальних послуг Волинської області. 2025. URL: <https://voladm.gov.ua/article/nadavachi-socialnih-poslug-volinskoyi-oblasti/> (дата звернення: 12.11.2025)
3. Гриценко Г. Цифровізація соціальних послуг: проблеми можливостей та компетенції. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. №1 (47). С. 36–48. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-36-48>
4. Данилюк М. М., Дмитришин М. В., Горан Т. А. Цифровізація соціальних послуг. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. №8. С. 36-39. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.8.9>
5. Департамент соціальної політики Луцької міської ради. У Луцькій міській територіальній громаді працює інтерактивний геопортал, де зібрана актуальна інформація про надавачів соціальних послуг. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1ADyJSKWur/> (дата звернення: 10.11.2025)
6. Державна соціальна підтримка осіб та дітей з інвалідністю в Україні: діючий механізм і напрямки його вдосконалення. Київ, 2024. 41 с. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/53711/file/UKR%20Social%20support%20to%20PwD%20and%20CwD.pdf.pdf> (дата звернення: 20.04.2025)
7. Деякі питання запровадження оцінювання повсякденного функціонування особи: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 № 1338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.10.2025)

8. Деякі питання надання послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 №68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.06.2025)

9. Деякі питання реалізації експериментального проекту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку, особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного догляду, підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною»: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2024 № 888. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.06.2025)

10. Дослідницька служба Верховної Ради України. Оглядове досье щодо основних аспектів цифрової трансформації соціальної сфери. 2024. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/review_files-hsp/74788.html (дата звернення: 26.06.2025)

11. Заремба-Косович Г. Інвалідність та війна: аналітичний звіт за результатами дослідження / Ред. Н. Шевчук. Громадська організація людей з інвалідністю «Fight For Right / Боротьба за права», 2022. URL: https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/invalidnist_ta_viyana-analitychnyi_zvit_z_rezultatamy_doslidzhenya.pdf (дата звернення: 10.03.2025)

12. Лавренюк С. Р., Одусанво В. Т. Бар'єри у повсякденності українців з інвалідністю у період повномасштабного вторгнення Росії в Україну. *Український соціум*. 2024. № 1–2 (88–89). С. 118–134. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2024.01-02.118>

13. Ліга сильних. Дослідження потреб осіб з інвалідністю у засобах до існування та доступу до ринку праці в умовах війни в Україні. Січень 2025 р. URL: https://ls.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/zvit_17.02_fin-1.pdf (дата звернення: 10.10.2025)

14. Лутчин Н. П. Статистична оцінка та інформаційне забезпечення аналізу якості життя осіб з інвалідністю в Україні: проблеми та перспективи

дослідження. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. № 3 (45). С. 82–99. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2021.03.082>

15. Луцька міська рада. Звіт про роботу виконавчого органу від 07.01.2025 м. Луцьк. Звіт про роботу департаменту соціальної та ветеранської політики Луцької міської ради протягом 2024 року. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/zvit-pro-robotu-departamentu-sotsialnoi-ta-veteranskoi-polityky-lutskoi-miskoi-rady-protiahom-2024-roku> (дата звернення: 10.11.2025)

16. Луцька міська рада. Надавачі соціальних послуг. Звіт про роботу департаменту соціальної та ветеранської політики Луцької міської ради протягом 2024 року. 2025. URL: <https://surl.lu/rfpbsx> (дата звернення: 10.11.2025)

17. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Мінсоцполітики оновило Електронний кабінет особи з інвалідністю: що змінилося. 2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/minsotspolityky-onovylo-elektronnyy-kabinet-osoby-z-invalidnistyu-shcho-zminylosya> (дата звернення: 14.09.2025)

18. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Рівні права та можливості: соціальні послуги та підтримка для людей з інвалідністю. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/rivni-prava-ta-mozhlyvosti-sotsialni-posluhy-ta-pidtrymka-dlya-lyudey-z-invalidnistyu> (дата звернення: 12.05.2025)

19. Міністерство цифрової трансформації України. 78 000+ наданих послуг: як працюють ЦНАПи для ветеранів і ветеранок. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/progress/78-000-nadanikh-poslug-yak-pratsyuyut-tsnapi-dlya-veteraniv-i-veteranok> (дата звернення: 14.07.2025)

20. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні: короткий опис. Київ, 2019. 16 с. URL: <https://surli.cc/ortwli> (дата звернення: 07.07.2025)

21. Оцінка впливу війни на людей. 2023. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf> (дата звернення: 14.05.2025)

22. Оцінка вразливостей в місцях тимчасового проживання ВПО. Україна. Грудень, 2024. 47 с. URL: https://www.cccmcluster.org/sites/default/files/2025-04/2024_12_Vulnerability%20assessment%20in%20collective%20sites_report_ukr.pdf

23. Панов І. В. Забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного часу. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. №2 (46). С. 203–214. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-46-2-203-214>

24. Пріоритети та виклики політики безбар'єрності: аналітичні матеріали до розробки урядового Плану заходів на 2025–2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні. Київ: НІСД, 2024. 136 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-03/ad_bezbarenist_27032025.pdf

25. Про затвердження Державного стандарту денного догляду: Наказ Мінсоцполітики України від 30.07.2013 № 452. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1363-13#Text>

26. Про затвердження Державного стандарту догляду вдома: Наказ Мінсоцполітики України від 13.11.2013 № 760. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1990-13#Text> (дата звернення: 26.05.2025)

27. Про затвердження Державного стандарту соціальної адаптації: Наказ Мінсоцполітики України від 18.05.2015 № 514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0665-15#Text> (дата звернення: 21.05.2025)

28. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги денного догляду дітей з інвалідністю: Наказ Мінсоцполітики України від 05.04.2023 № 119-Н. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0898-23#Text> (дата звернення: 14.06.2025)

29. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування: Наказ Мінсоцполітики України від 02.07.2015 № 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15#Text> (дата звернення: 12.05.2025)

30. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги кризового та екстреного втручання: Наказ Мінсоцполітики України від 01.07.2016 № 716. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-16#Text> (дата звернення: 08.06.2025)

31. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги натуральної допомоги: Наказ Мінсоцполітики України від 25.03.2021 № 147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-21#Text> (дата звернення: 02.06.2025)

32. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги представництва інтересів: Наказ Мінсоцполітики України від 30.12.2015 № 1261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0127-16#Text> (дата звернення: 08.06.2025)

33. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Наказ Мінсоцполітики України від 31.03.2016 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text> (дата звернення: 10.06.2025)

34. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг: Наказ Мінсоцполітики від 11.04.2024 № 175-Н. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-24#Text> (дата звернення: 02.06.2025)

35. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги паліативного догляду: Наказ Мінсоцполітики України від 20.02.2024 № 70-Н. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0504-24#Text>

36. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги перекладу жестовою мовою: Наказ Мінсоцполітики України від 06.05.2021 №

220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0819-21#Text> (дата звернення: 07.06.2025)

37. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги підтриманого проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю: Наказ Мінсоцполітики України від 07.06.2017 № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-17#Text> (дата звернення: 27.05.2025)

38. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці: Наказ Мінсоцполітики України від 21.09.2016 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1359-16#Text> (дата звернення: 14.05.2025)

39. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю: Наказ Мінсоцполітики України від 19.01.2021 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0534-21#Text> (дата звернення: 10.06.2025)

40. Про затвердження Державного стандарту соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними розладами: Наказ Мінсоцполітики України від 17.12.2018 № 1901. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0066-19#Text> (дата звернення: 21.05.2025)

41. Про затвердження Державного стандарту стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності: Наказ Мінсоцполітики України від 29.02.2016 № 198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0432-16#Text> (30.05.2025)

42. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання: Наказ Мінсоцполітики України від 23.12.2021 №718. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-22#Text> (дата звернення: 14.05.2025)

43. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги фізичного супроводу осіб з інвалідністю з порушенням зору: Наказ

Мінсоцполітики України від 03.05.2022 № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-22#Text> (дата звернення: 05.06.2025)

44. Про запровадження експериментального проекту щодо запровадження першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2020 № 1278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2020-%D0%BF#n30> (дата звернення: 21.06.2025)

45. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: Наказ Мінсоцполітики України від 23.06.2020 № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 14.05.2025)

46. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: Наказ Мінрозвитку громад та територ. від 28.02.2025 № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text>

47. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2025)

48. Про затвердження професійного стандарту «Супроводжувач осіб з інвалідністю»: Наказ Мінекономіки України від 20.06.2020 №1178. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/92-suprovodzuvac_osib_z_invalidnistu.pdf (дата звернення: 06.06.2025)

49. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 20.05.2025)

50. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (12.07.2025)

51. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата звернення: 12.07.2025)

52. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 № 966-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text> (дата звернення: 07.07.2025)

53. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 18.03.2025)

54. Про схвалення Концепції реформування системи соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.04.2007 № 178-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/178-2007-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.07.2025)

55. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 №556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.07.2025)

56. Сапіга С., Остролуцька Л. Особливості надання соціальних послуг людям з інвалідністю. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. №3. С. 115–123. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.14>

57. Скільки-скільки? Кількість осіб з інвалідністю. 2022. <https://skilky-skilky.info/kilkist-osib-z-invalidnistiu-na-pochatok-roku/> (дата звернення: 14.03.2025)

58. Соціальний захист населення України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2025)

59. Соціальний портал Мінсоцполітики. URL: <https://soc.gov.ua/welcome> (дата звернення: 21.06.2025)

60. Степаненко В. Особливості ведення документації організації та процесу надання соціальних послуг з догляду людям похилого віку в умовах

воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. Вип. 4. С. 38–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.6>

61. Тюльпа Т. М., Лісафіна Н. М. Проблеми людей з інвалідністю в Україні під час воєнного конфлікту: шляхи вирішення. *SWorldJournal*. 2025. Вип. 4. №31. С. 175–183. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-31-04-078>

62. Чеберяко О., Лещенко І. Особливості фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в умовах воєнного стану. *Світ фінансів*. 2024. №1 (78). С. 98–110. DOI: 10.35774/SF2024.01.098

63. Черненко Н. О., Корогодова О. О., Підлісний С. Б., Глущенко Я. І. Інституційне забезпечення територіальними громадами соціальних послуг для населення в умовах правового режиму воєнного стану. *Економіка воєнного часу*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13914238>

64. Чічкань М. В., Баштова М. В. Соціальний захист осіб з інвалідністю під час воєнного стану: державна політика та міжнародне співробітництво. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 9. С. 94–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-9/19>

65. Чикун І. Особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення*: програма XVI Всеукр. наук.-практ. конфер. науковців, аспірантів та студентів (14 травня 2025 р.). С. 12.

66. Чикун І. Особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю в умовах воєнного стану / наук. кер. В. Степаненко. *Педагогіка* : зб. наук. пр. : матеріали XVI Всеукр. наук.-практ. конфер. науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (14 травня 2025 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін. Луцьк, 2025. С. 170–172. URL: <https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1.amazonaws.com/s3fs-public/inline-files/zbirnyk-nauk-prats-khvi-vseukrayinskoyi-konf-2025.pdf>

67. Jones L., Rrustemi A., Shahini M., Uka A. Mental health services for war-affected children: Report of a survey in Kosovo. *The British Journal of Psychiatry*. 2003. Vol. 183. P. 540–546. DOI: [10.1192/bjp.183.6.540](https://doi.org/10.1192/bjp.183.6.540)
68. Miles M. Disability and Afghan reconstruction: Some policy issues. *Disability, Handicap & Society*. 1990. Vol. 5. Issue 3. P. 257–267. DOI: <https://doi.org/10.1080/02674649066780261>
69. Palmer M., Nguyen C. V., Mitra S., Mont D., Groce N. E. Long-lasting consequences of war on disability. *Journal of Peace Research*. 2019. Vol. 56 (6). P. 860–875. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343319846545>
70. Popal G. R. Impact of sanctions on the population of Iraq. *Eastern Mediterranean Health Journal*. 2000. Vol. 6. №4. P. 791–795. DOI: [10.26719/2000.6.4.791](https://doi.org/10.26719/2000.6.4.791)
71. Thomson M. Disability, psychiatry, and eugenics. *The Oxford handbook of the history of eugenics*. Oxford handbooks in history / Eds. Bashford, Alison, 1963- and Levine, Philippa. New York, NY ; Oxford: Oxford University Press, 2010. P. 116–133. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195373141.013.0007>